¶ LIBER DE COMpositione mundi.

2

Excellētissimi viri Pauli Veneti Theologi insignis: Philosophi summi: ac Astronomi maximi opus aureū de compositione Mūdi quod Astronomie ianua nūcupari pōt: i quo omnium celestium signorum: segmentorūq; omnium figuratio & quasi Typus quidā perspicitur nuperrime diligenter recognitum.

1525

Vincentij Tusci Cesenatis
philosophie professoris ad illustrem dominum Carpensem dominum Albertum pium.

Fulget apollineus tibi nunc Alberte libellus
Aurea qui sophie dogmata prisca refert.
Est opus egregium fulvo preciosius auro
Qui prece vel precio non potuisset emi.
Si diversa anime migrant in corpora Pauli
Pectore Aristoteles condidit istud opus.

¶ Joannes Dullaert Gandauus discipulis ferventissimum in disciplinas incendium pro salute.

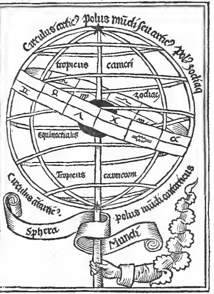

Credite (precor) & cōfluentes agminatim volitate iuvenes disciplinarum canditati vltramūdanis & celestibus bn̄ficijs occurrite obviam/respirantes & anheli acerrimo & solito vegetiori studio & ardore gestientes animi cōcitentur. En munera votis frequentibus & assiduis postulata: que iamiam desperabundi instabili fortune cōmiseratis arbitrio. Nullus patebat recursus: nulla salutis via/saltem oppressis inopia: quibus tam excellens magnū tantiq precij volumen cōparandi facultas erat ablata: quum libris de generatione et corruptione tanta cōnexione copularetur: vt alterū solum destinari totis viribus refragarent bibliopole. Gravis ergo & supra hoim fidem vehemens pauperibus infligebat iactura. Ceterum miserrimā studiose iuventutis sortem cōmiserātus & precibus vestris (q̄ mentem meā toties ꝓpulsarunt) deflexus libellum hunc dare calcographis imprimendū non erubui: quem de cōpositione orbis compilavit Paulus venetus vir vndecunq doctissim⁹/ facundissimo sermonis torrente exuberās: vivida ingenij subtilitate altissima penetrās. Cuius inaccessum virtus supervolat equor. Clara vel excellēs rumor in astra volat. Vos igitur Petre Gratiane de laloo. Carole Lupi. Et tu quoq Joannes Symon Couderburge/ alijq mihi conterranei. Et Nicolae garine: Nicola e iuuenia: & mi Joannes de Louengues adolescentes optimi mentes vestras fetido torporis & ignavie lacu nusq submergi permittatis: imo continuis sudoribus/vigilantia salutari ingenia suscitate: & scintillanti virtutis incēdio servite. Si vestras manus hoc libello vacuas perciperent Urania virtus & Pallas velut inexpiabili supplicio repente vindictam acclamarent. Nec immerito. Tanta est in eo nimirū vis & energia: vt contemplantem stupefacto pectore mentem. Arcana in decimi raperent penetralia celi. Tante & fertilitatis: vt vberrimos discipline fructus per totum orbem copiosissime diffundat. Tante est fragrantie & odoris: vt redolenti & suavissimo vigore spiret. Nectareos latices Ambrosiumq decus. Huc ergo defectas/languentes: & exhaustas debilioris ingenij vires accedite reparaturi. Paulo Veneto omniū prudentissimo & acutissimo/beneficij nō immemores/gratias effundite: versum hunc. In odorem tuorū vnguentorum currimus adolescentuli proclamātes. Valete & plaudite.

¶ Hilarij Bertulphi ad vtrumq & equū & iniquum lectorem carmen.

Lector ades longa ne spe frusteris amice:
Parva stringe manu totius orbis opes.
Lector addes propera Paulinam extollere mentem:
Qua sophie passim suave renidet ager.
Lector ades sis nunc imo de pectore Dullaert.
Gratus Joanni: qui neq mente minor.
Livor ades: videas proprio te fallier hamo:
Qui Paulo sophie credis inesse nihil.
Livor ades die nunc solitis de nare cachinnis.
O fate non fausta Paule sophista die.
Livor ades: nunq̄ est inimica scientia gnaro.
Hoc tibi: quod Dullaert rite docebit: obest.

Diui Pauli Veneti Theologi clarissimi: philosophi summi: ac Astronomi maximi Augustiniani libellus: quē inscripsit de compositione mundi aureus incipit.

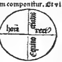
De circulis componentibus mundum: et quot sunt: et quo nomine vocentur. Cap. j.

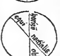
Tractatus de compositione mūdi

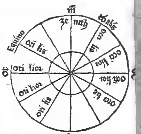
Tractatus de compositione mūdi est primo videndū quibus circulis celum componitur. Et videtur q̄ .iiij. sunt circuli principales celi.

Primus est circulus orizontis iacens z transiens per polos mundi: z per puncta orientis z occidentis: z diuidit in duas medietates: quarū vnā ponit supra terram: z aliam infra terram: propter quam causam iste circulus solet vocari diffinitor seu determinator visus: q2 non finit nisi partem superiorem celi videri.

Ab isto circulo alius abstrahitur consimilis denominationis: cui⁹ vna pars te p̄cedit quocūq3 vadas: z alia subsequitur. z pars p̄cedens semp inclinat: que aūt retro seq̄tur eleuatur. Huius circuli sunt duo pūcta opposita fixa. vnū in dextro/ z alterū in sinistro: quo circulo demōstratur terrā esse in medio celi. Quoniam semp vna medietas celi stat sup terram: z alia infra. differentia aūt istius circuli a priori nō cōsistit nisi in mobilitate: q2 iste mobilis/ z alter immobilis dicit: cuilibe tamen corresp ondet circulus orizontis seu diffinitor visus nuncupatur.

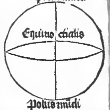

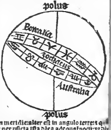

Secūdus circulus est circulus meridiei vel medii celi qui nō iacens: sed eleuatus supra circulū orizontis secat illū in duobus polis: z trāsiens subtus terram diuidit celū iterū in duas medietates: quarū vnam ponit ad orientem: aliam ad occidentem. Vocatur circulus meridiei: vel mediū celi: q2 per illū terminatur meridies: z medium celum.

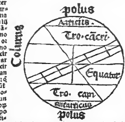
Terti⁹ est circul⁹ equatoris vel equinoctialis: q̄ trāsiens p partē oriētis z occidentis celum diuidit in alia duo media. quarū vnā ponit ad polum septētrionalē. z aliā ad polum meridionalem. z dicitur circulus equatoris vel equinoctialis: q2 sole existente in hoc circulo dies z noctes in toto mundo equantur.

Quart⁹ circulus ē zodiac⁹ secans circulū equatoris per mediū in duobus pūctis oppositis quorū vn⁹ appellat p̄m⁹ punct⁹ arietis: et ali⁹ prim⁹ punctus libre: si vn⁹ est in oriēte: alius ē i occidēte: z si vnus est in meridie: alter est in angulo terre: z q̄do sol trāsit per pūcta ista dies adequāt nocti: vt dictum est in toto mūdo. Ubi aduertēdū est q̄ iste circulus

cuius in duo media diuiditos ēs circulos trāseuntes de vno polo ad alterū: qm̄ ipe diuidit in duas sectiones equales: ꝛ equaliter declinātes ꝟsus polū septētrionis ꝛ meridiei. Et punctus declinatiōis ad partē meridiei ē pm̄ꝰ pūctꝰ capricorni: pūctꝰ aūt declinationis ad partē septētrionis est pmꝰ punctꝰ cancri. Jsta .ij. puncta vocātur solsticia: qꝛ cū sol puenlēs ad vnū illorū nō pcedit vltra: sed retrocedit incipiēs redire ad circulū equatoris: ꝛ ad duo puncta equinoctialia: ꝛ declinatio istius circuli ad vtranq parte .s. meridiei ꝛ septētrionis est .xxiij. gradum: ꝛ .l.vij. minutorū fm̄ cōsideratione Ptolomei: sed fm̄ cōsiderationem pbatā ꝛ mutatam a Joanne filio Almāsoris cū multitudine sapientū in diebus Regis Amay nominis est .xxiij. graduum: ꝛ .xxxv. minutorum. Latitudo aūt zodiaci est .xij. graduū: ꝛ via ecliptica: que est via solis transit per mediū zodiaci vnam partē ponens ad meridie: ꝛ alteram ad septētrionem.

Preter istos circulos maiores alij designātur minores in orbe signorum .s. circulus articꝰ: ꝛ circulus antarticꝰ: q̄ dscribūt circa polos mundi: quorꝫ vnꝰ dr polus articus .s. meridiei: ꝛ alter antarticꝰ: videlicet septētrionalis. Circuli aūt solsticiales dicunt illi q̄ circuūt pūcta solsticiorum .s. cancri ꝛ capricorni. Jn orbibꝰ aūt planetarum assignantur ecentrici ꝛ concentrici. Circulus ecentricus est deferens planetam: cuius centrum est extra centrū mundi. Et cōcentricus est circulus equans: cuius centrū est centrum mundi. Epiciclus autem est paruus circulus continens planetam: cuius centrum est in circunferētia ecentrici.

Quot sūt partes zodiaci: qui gradus: quod minutum. Et quare talia signa vocentur nominibus talib᷒ aialium.

Capitulum .ij.

ZOdiacus diuiditur in .xij. ptes: que signa .xij. celi dicuntur .s. Aries. Taurus. Gemini. Cācer. Leo. Virgo. Libra. Scorpius. Sagittarius. Capricornꝰ. Aquarius: et Piscis: et vnumquodq istorū signorꝫ diuiditur in .xxx. partes: que dicuntur gradus: et iterū quilibet gradus in sexaginta minuta: et quodlibet minutum in sexaginta secunda: ꝛ secūda in sexaginta tertia: sic vsq ad decimam: et non vltra: et sicut res interduꝫ denominatur a suo effectu, vt lucerna a luce, et domificator a domo. quandoq vero a similitudine, vt homo pictus ab homine. Jta hec signa tā ratione similitudinis q̄ effectus has denominationes sumpserunt.

Aries

Primum igitur signum dicitur Aries: quia prima ps zodiaci magis assimilatur arieti: et magis habet imprimere ꝛ opari super arietes: ꝛ alia animalia cōsimilis speciei. ꝛ hoc virtute stellarum. quibus aries celestis dicitur cōponi. Jn cornibus enim ponitur due stelle lucide. que dicuntur sarthay. Jn Uentre vero tres parue lucide dicte Albuthon.

Taurus

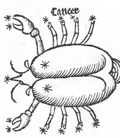
Secundum signum est Taurus: quia secunda pars zodiaci est similis illi: ꝛ super tauros ac ceruos et bubalas ꝛ alia animalia illis similia habet imprimere ꝛ operari. Jn fronte istius sunt sex stelle: que dicūtur pleyades: ꝛ in pectore alia que vocatur cor tauri.

¶ Tertium signum dicitur Gemini in forma huma
na:ꝛ tertia pars magis homini assimilatur ꝛ supra
significationem ꝛ impressionem in specie hominis:
ꝛ alias species homini similes. In capite istius stel-
le tres parue propinque que dicuntur albegat:in pe
dibus vero sunt due que dicũtur ancacha:ꝛ quia ge
mini habent duo capita due stelle assignantur:qua=
rum vna dicitur caput canis:ꝛ alia caput subsequẽs
geminorum.

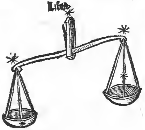
¶ Quintum signum est Leo tertia pars zodiaci:fi-
gura suarum stellarum magis assimilatur leoni: et
propter impressionem illius super leones:et omnia
animalia ferocia et rapacia et audacia:sicut leopar
dus et similia. In capite illius ponuntur due stelle:
que iterum dicũtur Acatha : in oculis vero due alie
dicte circuph:ꝛ in pectore sunt quattuoꝛ stelle lucide
expanse septentrionales dicte Albagem:quarũ vna
est coꝛ leonis:in cauda vero eius est vna stella dicta
Alcarpha.

¶ Quartum dicitur Cãcer:quia quarta pars zodia
ci:figura stelle ipsius assimilatur cancro:ꝛ quia ha
bet operari ꝛ imprimere super cãcros:ꝛ alia anima=
lia dure teste:ꝛ in isto ponunt due stelle equalis ma
gnitudinis que dicuntur oculi cancri.

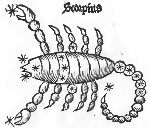
¶ Sextum signum est virgo:que est pars sexta zodia-
ci figura stellarum est magis similis illi:ꝛ propter si
gnificationem ꝛ effectum hoc enĩ signũ duabꝰ alia
designatum significat virginitatem:ꝛ super oẽs res
puras ꝛ nitidas ꝛ incorruptas habet operari.

¶ Septimum signum est libra: septima pars zodiaci: figura suarum stellarum libre assimilatur: et quia significat pondera equitatem et iustitiam: per istam partem apparet vna via fulta stellis: que distendit ad partem meridiei: et sic vsque ad polum septentrionis: cuius latitudo est secundum Albumasar ab octauo gradu libre vsque ad tertium gradum scorpionis: hanc autem vocant Astrologi, viam conbustam: naturales vero galaxiam: siue viam luminosam.

¶ Nonum signum est sagittarius: secundum vnam partem est homo: et secundum aliam quadrupleа tenens arcum: et sagittam in manu quasi comminans: et significat ariolos et balistarios monstra et miracula: et res admirabiles: significat etiam terrorem a longe venientem: et omnes res a longe percutientes et vulnerantes siue verbo siue facto. Item signum componitur ex tribus stellis: que dicuntur oculus, cauilla et sagitta sagittarii.

¶ Octauum signum est Scorpio: quia octaua pars zodiaci habet stellas oppositas ad formam illius: et significat scorpionem et alia animalia consimilis nature. In pectore illius est vna stella lucida et rubea: que vocatur cor scorpionis: et cauda vna alia que dicitur cauda scorpionis: due igitur stelle deficitur aculeus scorpionis.

¶ Decimum signum est Capricornus: et decima pars zodiaci assimilatur illi: et significat capras et alias bestias illius similitudinis.

¶Undecimum signum est aquarius ad similitudinem ⁊ figuram vnius rustici erecti super pedes suos cum vno vase aque spargentis: ⁊ videtur iste rusticus esse quasi dn̄a aquarum: ⁊ habere curam rerum quibus aqua necessaria est: sicut ad animantium necessitatem: vt ad potandum: ⁊ ad alios vsus. ¶Ex quo sequitur ꝙ significat flumina: fontes: maria: et aquas irrigantes terram: ⁊ consequenter fossas ⁊ lacunas aquarum. Secundo ꝙ habet officium humectandi ⁊ irrigandi terram ⁊ hoc vt ei cultores possint fodere terram ⁊ seminare vt fructus colligāt ad nutritionem sui ⁊ aliorum.

¶Duodecimum signum est pisces: duodecima pars zodiaci: figura suarum stellarum assimilatur duobus piscibus: ⁊ significat pisces ⁊ omnem vsum aquarum. In ore istius est vna stella que vocatur os piscis meridiani: ⁊ in pectore vna alia: que vocatur cor piscis. ¶Ex predictis sequitur primo: ꝙ dictorū signorum vndecim sunt figurata figuris animaliū: ⁊ vnū habet figuram iusticie: scilicet bilancis: vel libre. ¶Secundo sequitur: ꝙ eorum que sunt figurata figuris animalium. iiij. habent figuram humanam: sicut gemini / virgo / aquarius / et principium sagittarij. Et quinqꝫ habent figuram quadrupedum: videlicet / Aries / Taurus / Leo / Capricornus / ⁊ in fine Sagittarius: que s̄m aliquos dicitur pars equi: s̄m vero alios pars Tauri.

¶Talium signorum quedam sunt masculina: quedā feminina: quedam cōmunia. Et vltra signa. xv. animalium zodiaci reperiuntur alia signa animalium: sicut vultur et Ursa ⁊c.

Capitulum tertium.

HOrum signorum sit hec prima distinctio: ꝙ que sunt masculina diurna: que feminina nocturna. Aries est signum masculinum ex figuris diei: ⁊ Taurus signum femininum ex signis noctis: et successiue continue masculinū succedat feminino: et econtra: ita ꝙ nunq̄ duo signa immediata sint masculina: nec duo immediata sint feminina: sed semper inter duo masculina sit vnum femininum: et ecōtra: q̄m ex duobus masculinis nihil generatur: neqꝫ ex duobus femininis: sꝫ bene ex masculo ⁊ femina coniunctis. Sex ergo signa sunt masculina: scilicet Aries / Gemini / Leo / Libra / Sagittarius: ⁊ Aquarius. Sex vero sunt feminina. vt taurus: Cancer: Uirgo: Scorpius: Capricornus: Pisces. ¶Secunda distinctio. Signorum quedam sunt mobilia: quedam fixa: et quedam cōmunia. Aries est signum mobile. Taurus fixum / ⁊ Gemini commune. Cancer mobile / Leo firmum / et Uirgo commune: ⁊ sic consequenter vsqꝫ ad finem. ¶Ex quibus sequitur signa masculina significare omnes res masculinas: et feminina omnes res femininas: ⁊ firma omnes res stabiles: et mobilia res mobiles: et communia res communiter se habētes. ¶Tertia distinctio Signorum quedam sunt septentrionalia: vt Aries / Taurus / Gemini / Cancer / Leo / Uirgo. Quedam meridionalia: vt Libra / Scorpius / Sagittarius / Capricornus / Aquarius / et Pisces. Et hec animalia cōmuniter tenent partem inferiorem. vt puta pedes reuolutos versus meridiem. In qua respectu septentrionis sunt pauce stelle. Cācer tamen pedes tenet per oppositum hincinde quasi ineptus ad standum ad modum aliorum animalium. Scorpio autē s̄m partem anteriorem vertitur parumper parti septētrionis: quasi se volens vertere ad illam partē: ⁊ ascendere versus ipsam: partem autem posteriorem scilicet caudam vertit ad partem meridiei: licet aculeus caude vertatur ad partē septentrionis. Pisces vero parumper eleuant capita versus partem septentrionis: et caudas declinant ad partē meridiei. ¶Quarta distinctio. Signorum quedam sunt dextra: et quedā sinistra. Signa dextra sunt illa q̄ sunt in dextra parte celi. vt puta septentrionali. Sinistra autem que sunt in sinistra: scilicet in meridionali. vnde medietas septentrionalis celi dicitur pars superior ⁊ dextra celi: quia aliam zodiaci tenent partem superiorem: ⁊ dexterā versus septentrionem: ⁊ quia in ea parte sunt plures maiores ⁊ nobiliores stelle. Meridionalis autem est pars sinistra ⁊ inferior: quia animalia zodiaci tenent pedes reuolutos ad illam: et quia in illa sunt pauciores minores: et impotentiores stelle.

¶ Intelligendum q̄ preter figuras animalium que sunt signa zodiaci sunt alie extra illas figuras: sicut est vultur volans: et vultur cadens: vultur volās habet alas apertas quasi semper volans: et significat non solum vultures: sed aquilas: et falcones: girfalones: accipitres: et alia animalia altivolatus. Vultur cadens tenet alas clausas: quasi dispositas ad cadē dum: et significat aues prope terram volantes.

¶ Reperitur etiam in celo vrsa maior: et vrsa minor

¶ Et figura rustici custodientis currum qui vocat bootes.

¶ Et figura vnius venatoris: qui dicitur Orion: cuius vna stella vocatur humerus orionis dexter: et alia humerus orionis sinister: et tertia pes orionis.

¶ Itē figura eq̄ alati: et figura corui et figura galline.

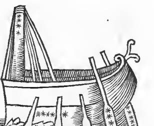
¶ Et etiam figura hominis serpentem in manu te/nentis: qui vocetur serpentarius.

¶ Et figura duorum canum maioris & minoris posi/ta ad pedes geminorum retrosequens ostendens si/gnum obedientie: & hec posset esse causa fidelitatis & obedientie canis ad hominem.

¶ Et figura altaris templi que est in sagittario.

¶ Et figura decollantis tenentis in vna manu gla/dium & in alia caput hois abscissum. Iterum figura magni serpentis circa polum septentrionis circun/voluti habentis caudam ad partem meridiei.

¶ Ac etiã figura nauis nõ multũ elongata a meridiei polo designata stellis: cui⁹ superiora sunt respicientia partez septẽtrionis: vt arbor velũ ꝛ castrum puppis: themõ aũt siue carmina respiciũt partẽ meridiei. ¶ Ex quibus sequit̃ primo partẽ celi septẽtrionalẽ esse partẽ nobiliorẽ: tũ qꝛ cõtter pars nobilior figure celi vertit̃ ad illã: tũ qꝛ cũ in vniuerso nõ sint nisi .xlviij. figure .xxvij. sunt i parte septẽtrionis: ꝛ .xxj. i parte meridiei. ¶ Scdõ sequit̃ ꝙ vna ꝛ eadẽ figura sigt̃ plres spẽs aĩaliũ. qꝛ cũ spẽs aĩaliũ plures sint: figura celi aliqua eẽt spẽs aĩaliũ nõ hñs in celo significatorẽ qđ est incõueniẽs ꝓpter depẽdẽtiã essentialẽ mũdi iferioris ad mũdũ superiorẽ: vñ figura corui nõ solũ coruos significat. sꝫ etiã corbastrellas cornicolas picas gazolas: ꝛ alias talis gñis aues. sĩlr signa galline celi nõ solũ gallinas significat: sꝫ ẽt fasianos pdices ꝛ alia talis gñis comedentia grana. Canis etiã celestis canes terrenos vulpes. lupos ꝛ talia significat: ꝛ cõsequẽter dicatur de alijs scđm figuras relique videntur in sphera corporea a sapientibus facta ad exemplar octaue sphere.

¶ Quot sunt planete: ꝛ planete quot circulos hñt: in quibus moueant̃. ꝛ qđ ecẽtricus circul⁹: qđ deferens et epicicius: ꝛ an motus solis differẽs a motib⁹ aliorũ planetarum. Cap. iiij.

Ub zodiaco ꝛ signis

Seius mouent̃ planete septẽ vꝫ saturn⁹. iupiter. mars. sol. venus. mercuri⁹. ꝛ luna: ꝛ quilibet istorũ hꝫ triplicẽ circulũ in quo mouet̃ preter solẽ scꝫ ecentricum ꝛ deferentẽ et epiciclum.

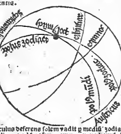
¶ Ecentricus dicitur: qꝛ cẽtrũ ei⁹ est extra centrũ mundi. deferẽs vero ab effectu: qꝛ defert planetam: huius vna pars est remotior a terra que dicit̃ aux ꝛ altera propinquior que dicitur oppositum augis.

¶ Itẽ iste circulus defert planetam ab occidente in oriens: videmus enĩ planetã moueri de ariete ad thaurũ ꝛ de thauro ad gemini: ꝛ de gemini ad cancrum ꝛ de cancro ad leonem ꝛ sic vltra: post̃ quẽ motũ apparet planeta in oriente signo arietis in quo primo mouebatur existente in occidente.

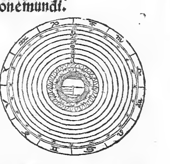
¶ Epiciclus est paruus circulus cuius centrũ est in circũferentia ecẽtrici. ꝛ dr̃ etiã deferẽs planetã qꝛ cẽtrũ planete est in circunferentia epicicli: ꝛ nõ solũ mouet̃ ad motũ ecẽtrici: sed etiã ad motum epicicli. ecẽtric⁹ tñ dr̃ deferens simpliciter: qꝛ defert tã epiciclum ꝙ planetã: qñ igit̃ planeta est in parte superiori sui epicicli videtur minor. ꝛ dr̃ directus: quia mouet̃ versus partem orientis: qñ vero est in parte inferiori videt̃ maior ꝛ dr̃ retrogradus: qꝛ vadit versus occidentis qñ aũt incipit descendere versus partem inferiorem ita ꝙ nõ apparet moueri dicit̃ stationarius statiõe prima. Et qñ iterũ incipit ascendere versus partem superiorem. ita qꝛ etiaꝫ videt̃ nõ moueri iterũ vocat̃ stationarius statione scđa. Intelligẽdũ tñ ꝙ Alphrasanus ponit lunã in parte superiori sui epicicli, moueri versus partem occidẽtis: in iferiori versus partem orientis. ex quo sequit̃ motũ lune in suo epiciclo esse diuersum a motu aliorũ planetarũ in suis epiciclis. ¶ Notanter dixi in principio quẽlibet planetã preter solẽ habere ecẽtricum ꝛ epiciclũ: qꝛ sol bñ habet ecẽtricũ sed non epiciclum: cum nunꝙ appareat directus. nec retrogradus: nec stationari⁹ more aliorum planetarũ stando ascendẽdo: vel descendendo: ex quo sequit̃ centrũ solis esse in circũferẽtia sui deferentis.

Circa pdicta ẽ notãda dfia mot⁹ solis a motib⁹ aliorum planetarũ in zodiaco: qꝛ circulus deferens solem vadit ꝑ mediũ zodiaci: non declinans ad septẽtrionem: nec meridiem: sed deferẽtium planetarum aliquis declinat ad partẽ septẽtrionis: ꝛ aliquis ad partẽ meridiei: que quidẽ declinatio ꝛ elongatio a via solis a zodiaco dr̃ latitudo planete. ꝛ est sex graduũ ad partẽ septẽtrionis et sex ad partẽ meridiei: videmus enĩ aliquẽ planetã elongatũ a via solis vno gradu versus meridiẽ vel septẽtrionẽ: ꝛ aliquẽ duobus: ꝛ aliquẽ tribus: ꝛ aliquẽ. iiij. ꝛ aliquẽ. v. ꝛ aliquẽ sex. ꝛ nunꝙ plus. igit̃ quelibet declinatio est solũ sex graduũ: ꝛ ꝯñr amplitudo totius zodiaci est .xij. graduum. ¶ Ex predictis sequit̃ pͥmo nullum planetarũ egredi zodiacũ ad partem septentrionis vel meridiei: sed illum esse septẽtrionalẽ vel meridionalẽ: si fuerit in parte septẽtrionis vel meridiei. ¶ Scđo sequit̃ ꝙ vnusquisꝫ deferẽtiũ planetarum supra vel infra solẽ intersecat viam solis in duobus punctis oppositis: quorum vnus est caput: ꝛ alius dicitur cauda draconis: in quibus eclipsantur sol ꝛ luna.

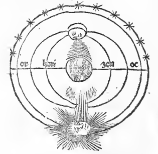

¶ Unde obscuratio solis ꝛ lune incipit .xij. gradibus lõge a capite ꝛ cauda draconis: qꝛ sol ꝛ luna incipiũt ab inde approximari ꝛ coniungi illis duobus pũctis. si enĩ adequauerimus lunã ꝛ solem inuenientes eos .xij. gradibus elongatos a capite ꝛ cauda draconis percipiemus obscurari .xij. partẽ solis. ꝛ si inuenerimus illos .xj. gradib⁹ elongatos ab illis punctis obscurabitur .ij. ps solis. ꝛ sic ꝯñr vsꝫ ad vnũ graduũ. Ita ꝙ si inuenerimus solẽ ꝛ lunã sex gradibus elon-

zatos ab illis punctis obscurabitur medietas solis: si vero erunt cōiuncti capiti aut caude in eodē puncto obscurabitur totus sol.

Eclipsis lune

¶ Sole aūt existe in capite draconis et luna ex opposito in eodem gradu: cum cauda est eclypsis lune et hoc signum q̄d inter solem et lunam est aliquod corpus opacum medium impediens transitū luminis solis ad lunaz. ¶ Tertio sequit planetas esse stellas erraticas: et astra zodiaci esse stellas fixas quia planete errant a via solis: et inuicem appropinquant et elongantur: stelle aūt signorum semper equaliter inuicem distant: sicut patet ad experientiam in sex stellis que Pleyades appellantur. Non ideo dicunt fixe: q2 non mouentur ad motuz octaue sphere: sed solum ꝓpter continuam equalitatez distantie et ꝓpinquitatis. ¶ Quarto sequitur tam planetas q̄ astra zodiaci moueri circa propriuz centrū: sol eñ ita mouetur: vt dicunt sapientes propter maiorem operationem: luna etiaz: q2 aliter diuersificaretur ymago lune quo ad visionem. q2 aliquādo apparerent illius pedes sursum: et facies deorsum. ¶ Ex quibus sequitur q̄ ita etiam alij planete mouentur et astra zodiaci: vnde quidam sapientes posuerunt stellas fixas moueri decem gradibus versus orientem: et retrogradando decem alijs versus occidentē. Ex quo concluditur quālibet stellarum fixarum habere vnuz paruum circulum in quo mouetur: qui si fuerit creatus deorsum in sursum: stella ascendit et descendit in illo per appropinquationē et elongationem a terra: sed hoc a nullo conceditur: si aūt fuerit per transuersum stella, mouetur in illo versus septentrionem et meridiem et hoc est possibile: q2 sapientes dicunt caput cancri moueri versus septentrionem et meridiez quo dato oportet caput capricorni per oppositū sequi: et ɔsequenter si caput arietis mouetur versus septentrionem caput libre mouetur versus meridiem et ſm hanc viam quelibet talis stella habet paruum circuluz ab illa disconiinuū in quo mouetur versus oriens et occidens septentrionem et meridiem,

¶ Motus octaue sphere differt a motu aliaꝝ: et talis motus q̄lo ymaginetur: et q̄libet planetaꝝ cuius coloris sit: et quibus dominetur: et cuius virtutis sit.

Capitulum.v.

His intellectis p3 celum cōponi ex octo stellatis spheris: quaꝝ octaua ſm Ptolomeū: et alios sapientes dicitur moueri ab oriente in occidēs motu totius celi: vel primi mobilis ab occidēte in oriens motu proprio centum annis vno gradu faciendo cōpletam reuolutionem.36000. annoꝝ: quā philosophi vocauerūt annum magnū. Gradus autē est 360. pars celi ſm circulos maiores. Et q2 nō cognoscitur q̄titas motus alicuius mobilis nisi per cōparationem ad rem quiescentez: ideo si volumus scire q̄titatem motus.viij. sphere ad partem occidentis: oportet nos ponere vnū circuluz fixum pro termino quem vocamus orizonta per cōparationē ad quam scietur huiōi motus: si autem volumus scire: et mēsurare motū octaue sphere ad partem orientis qui est centū annis vno gradu: oportet imaginari supra octauā spheram vnam aliam imobilem sibi cōsimilem in qua ponantur signa imaginata mobilia scilz/Aries. Taurus: etc. Ita q̄ si nos volumus motū capitis

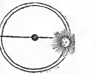

arietis mēsurare et cognoscere: q̄ non separat a circulo equatoris cōtinue moto cū octaua sphera: sciemus hoc in sphera superiori fixa imobili a capite arietis fixo in equatore imobili qui est imaginatus in ipsa. ¶ Septima sphera est orbis saturni cuius est color terreus pallidus plumbeus: et significat laboratores terre et lapidū quoꝝ dicitur deus: q2 tardus est: significat laborem tribulationē et angustiam: est etiaz frigidus siccus diurnus complens cursum suum in orbe signoꝝ.xxix.annis et quinq3 mensibus: et.xv. diebus: et ponitur esse dominus capricorni et aquarij. ¶ Sexta sphera est orbis iouis cuius color pulcher est clarus et lucidus: ideo significat religiosos et magistros sectaꝝ et legum dei. significat etiam pacem et concordiam: ꝓpter quaz significationē dicitur deus pacis: ponitur etiaz calidus humidus temperatus masculinus diurnus dñs sagittarij et piscium perficiēs cursum suum in orbe signoruz annis.ij. mensibus.x. et quasi diebus decē. ¶ Quinta sphera est orbis Martis: cuius color est rubeus ad instar eris: in quo color videt quasi mixtus sanguis. Ideo significat armatos milites prelia effusionez sanguinis: et oīa genera armoꝝ: ꝓpter quā causam dicitur deus belloꝝ: et ponitur calidus siccus masculinus diurnus: dñs arietis scorpionis ꝑficiens cursum suum in orbe signorū anno vno. mensibus decez diebus fere viginti duobus.

¶ Quarta sphera est orbis solis sua maxia luce mũdum totum illuminans sicut lucerna domum: cui⁹ color est rubeus ad instar auri: ꝛ significat impatores ꝛ reges: poniturq; calidus siccus masculinus diurnus deus dñorum ac dominus Leonis complens vno anno cursum suum in orbe signoꝝ. ¶ Tertia sphera est orbis veneris cuius aspectus est delectabilissim⁹ visui: hec stella quasi scintillare videt̃ semper solem associans: quandoq; precedens: ꝛ qñq; subsequens: nec plus q̃ .xliij. gradibus elongat̃ a sole ꝛ post redit ad ipsum: et ponit̃ frigida humida feminina nocturna significãs mulieres. pulchritudinẽ et oĩa ornamẽta. significat etiã solatia ludos iocũditatem cãtilenas: ꝛ oĩa genera instrumẽtoꝝ. Itẽ significat histriones ioculatores ꝛ omne genus luxurie. Jõ fuit vocata dea amoris dña quoq; thauri ꝛ libre pficiẽs cursum suũ in orbe signoꝝ anno .j. ¶ Scda sphera ẽ orbis Mercurij q̃ est masculin⁹ diurn⁹ colorat⁹ colore pmixto raro visus ppter suã paruitatẽ: ꝛ semp cũ sole vadit: cũ ab illo nõ elonget̃ nisi .xx. gradib⁹ ꝛ post ad ipm reuertit̃: significatq; scriptores: notarios: iudices: rectores: arismeticos: pictores: designatores/ sculptores: ꝛ varia genera coloꝝ: significat etiã oẽm subtilitatẽ ꝛ ingeniũ animi. Ideo dt de⁹ eloquẽtie et artis ac dñs geminoꝝ ꝛ ꝟginis. cõplens cursum suũ in orbe signorum anno vno. ¶ Prima sphera est orbis lune: cuius color est albus ad instar argenti: hec stella videtur habere in se vmbram humanã significans itinerantes ꝛ viatores discurrentes per terraz ꝛ per aquam deserentes dispositiones vnius ad alteruz: poniturq; frigida humida feminina nocturna dea mutabilitatis et domina cancri perficiens cursum suum in orbem signoruz dieb⁹ .xxix. ꝛ fere horis octo. ¶ Istis octo spheris celestibus nõ sunt plures stellate: quarum denominatio numeralis data est secundum nos: ꝛ non quo ad naturam: q2 orbis signorum ordine nature est prima sphera: ꝛ orbis saturni .ij. ꝛ sic consequenter vsq; ad lunam q̃ est vltima quo ad naturam: econtra aũt quo ad nos orbis lune est prima sphera: et orbis signorum vltima: sunt tamen preter spheras celestes .iiij. elementares non habentes astra. prima sphera est elementum ignis immediatum sphere lune. subtile. leue. calidum siccum: et immediata igni est elementum aeris: calidũ humidum subtile leue: minus tamen q̃ ignis. iij. immediata aeri est elementum aque frigidũ humidum graue ꝛ ponderosum. iiij. immediata aque est elementũ terre. frigidum siccum durũ. graue magis q̃ aqua. ¶ Ex predictis sequitur q̃ licet omnia elemẽta sint contraria: non tamen equaliter. primũ patet: q2 nulla sunt duo elementa que non habeant q̃litates contrarias. scdm similiter: q2 aliqua elementa sunt simpliciter contraria: illa scilicet que non cõueniunt in aliqua qualitate prima. vt ignis/ aer/ aqua/ ꝛ terra Aliqua vero sunt cõtraria scdm quid: illa. sꝫ que cõueniunt in aliqua qualitate. vt ignis ꝛ aer. aer ꝛ aq̃ aqua ꝛ terra: post quaz nihil penitus reperitur nisi centrum magnitudinis eius qd est centrum mundi. ¶ Sed intra sunt lapides preciosi scdm omnia accidentia elementoꝝ: ac etiã minere metalloꝝ septem sꝫ aurum. argentũ. es. argentum viuum. stannum. plumbũ: ꝛ ferrum. Sunt etiã alie minere vt sulfuris ardentis semper: ꝛ non ardentis semper; sed nutriẽtis aliquando fumum aliquãdo flãmam super faciẽ terre. supra vero terram sunt animalia: ꝛ plante fm diuersa accidentia: ꝛ ppietates elementoꝝ: ꝛ hoc in ea parte que est discooperta aquis versus septentrionem. ¶ Circa vero terram vndiq; est mare magnus quod quidã vocant oceanum: cuius terminum ꝛ finem nunq̃ aliquis adinuenit: in quo sunt multe insule parue et magne habitate et non habitate. ¶ Ex hoc mari versus partem occidentis egreditur vnuz grande brachiũ maris dictum mediterraneuz qd super terram discoopertaz ingreditur: ꝛ circumuolutũ orbiculariter ad modum serpentis per illam transit. separatur a parte occidentis et transit pgrediens p terras romanoꝝ: ꝛ pgrediens ad ptem orientis reuoluitur ad partẽ septentrionis: in quo loco finitur: in cuius termino atq; fine posita est mundi nobilissima ciuitas Venetiaꝝ. Vnũquodq; generabile habet determinatã periodum: cũ sol sit causa equalitatis ꝛ inequalitatis dieꝝ ac etiam p suũ motũ ꝛ morã nõ sinit zonã adustã esse sub eq̃tore: similitudinis quoq; ꝛ dissimilitudinis tẽpoꝝ est causa: ꝛ vt sint due hyemes ꝛ due estates alicui regioni est causa. Cap. vj.

Ex quattuor elemen

tis nõ generatur aliquod perpetuuz: sed solum habens determinataz periodum: sicut homo dicit̃ viuere septuaginta annis et equus triginta: ꝛ thaurus in fortitudine ꝛ psperitate .v. annis: ꝛ sic de alijs. scdm motum solis in orbe signoꝝ: a quo motu diurno ꝛ pprio dicunt̃ fluere anni. menses. dies et hore. ac etiã hyems ꝛ estas. ¶ Ad quoruz inuestigationem sit hec prima cõclusio. sol per suũ motũ ꝛ moraz est causa equalitatis ꝛ inequalitatis dierum ꝛ noctiũ. pbat̃.

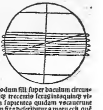
Nam cum moram quã sol facit super nostrum orizontẽ det nobis diẽ: ꝛ quam facit ex altera parte det nobis noctez. igitur dies erit equalis nocti: si nocte erunt equales: vt in primo puncto arietis vl' libre. Et dies erit inequalis nocti: si nocte erũt inequales. vt a primo puncto Arietis vsq; ad finem ꝟginis vbi dies sunt maiores noctibus: licet a pmo puncto libre vsq; ad finem piscium. vbi noctes sunt maiores diebus. pportionabiliter enim sicut crescũt dies decrescunt noctes. ꝛ econtra. Item si fiat accessus versus polum: vsq; quo habeat̃ primus punctus cancri: sole existente in illo habebimus modicum noctis ꝛ multum diei: si aũt habebit̃ primus pũctus capricorni: sole. existente in illo habebimus quasi nihil diei ꝛ tota alia reuolutio erit nox. Si autem fiat accessus: vltra intantum q̃ habeamus capricornum et sagittarium sub terra: q2 non habetur vnus sine altero: sole existente in illis habebimus noctem continue duobus mensibus. Et sole existente in opposito: vt in cancro ꝛ geminis que ibi non occidẽt super terram continuo habebimus diem duobus mensib⁹ et alia signa eleuabuntur et occident: in quoꝝ omni reuolutione habebimus diem ꝛ noctem. Vbi autem moti fuerimus magis vltra versus poluz. Intantũ q̃ habeamus scorpionem sagittarium: capricornuz ꝛ aquariũ semper sub terra: habebimus semp thaurum gemini: cancrum: ꝛ leonem super terram. vnde existente sole in illis quattuor signis erit nobis continue nox quattuor mensibus: ꝛ sole existẽte in quattuor signis opposita. scilicet thauro geminis cãcro et leone habebimus continue mensibus quattuor. diem: et tunc piscis: aries: libra: et virgo orientur et occident: in quoruz qualibet reuolutione habebim⁹ diem ꝛ noctem. Et si moti fuerimus adhuc plus vltra: intantum q̃ habeamus semper sex signa meridionalia sub terra: scilicet a principio libre vsq; ad finem piscium sole existẽte in illis habebimus sex mẽsibus noctem continuam: et sex signa septentrionalis opposita. videlicet a principio arietis ad finem ꝟginis stabunt nobis semp sup terraz in quibus existente sole diez habebimus sex mensibus: ita q̃ quãdo sol erit in primo puncto arietis tunc incipiet nobis dies: et quando pertransierit arietem: ꝛ thaurũ veniens ad finem geminorum erit nobis meridies. quando vero pertransierit cancrum ꝛ leonem perueniens ad finem virginis complebitur nobis dies. Item quando fuerit in primo puncto libre incipiet

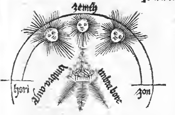
nobis nox:et pertransiens libram ꝛ scorpionem ad finem sagittarij erit nobis media nox:quando vero pertransierit capricornium: aquarium ꝛ pisces veniens ad primũ punctum arietis completa erit nobis nox:ꝛ incipiet dies altera. vbi patet ꝙ sol in toto isto tempore perambulat omnia signa. xij. pertransiens illa in trecentis sexagintaquinqꝫ diebus: ꝛ sex horis: quo tempore in loco illo solum vnum diem habebimus ꝛ vnam noctem:et in isto loco volvetur celum cum omnibꝰ stellis suis ad instar mole: neqꝫ eleuabitur neqꝫ occidet aliqua pars celi:in quo loco habebimꝰ polum directe super caput per punctum qui dicitur zenit.

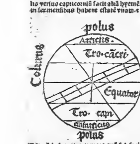
¶Secunda conclusio. sol per suum motum ꝛ morã non finit zonã adustã esse sub equatore:sed sub primo puncto cancri.vel capricornij. prima pars patet qꝛ sub equatore omni tempore dies equatur noctibus:ꝛ temperat ibi frigiditatẽ noctis caliditas diei et econtra. propter equalitatem illarum qualitatum ex quo tantum moratur sol super terraꝫ ꝙtum sub terra. et econtra. Unde Alphraganus nono capitulo ponit ꝙ locus ille est habitatus. Et Auicenna ac Johannes damascenus dicunt locum illum omnibus alijs esse magis temperatum. ¶Secũda pars conclusionis sequitur ex priori. Nam zona perusta debet esse rationabiliter eo loco in quo sol transiẽs super caput facit minorem noctem ꝛ maiorem dieꝫ: et hoc non potest esse nisi sub reuolutione primi pũcti Cancri ꝛ Capricorni. Unde recedentes a primo puncto arietis in quo est locus temperatus versus septentrionem sub reuolutione arietis inuenimus locum aliquantulũ distemperatum propter maioritatem diei super noctem cuius frigiditas non bene potest temperare caliditatem diei. Et vltra sub reuolutione Thauri adhuc inuenimus locum magis distemperatum propter maius augmentuꝫ diei supra noctem. adhuc vlt sub reuolutione geminoꝝ inuenimus multo plus distemperamentum intantum ꝙ vix potest bene habitari. Ideo ibi sunt homines nigri propter intensum calorem solis facientis ibi magnam moram super terram:et paruã sub terra. Si autem nos venerimus sub reuolutione ꝑmi puncti cancri:inuenimꝰ diem maiorem nocte:et solem morari super terram magis ꝙ in aliquo aliorũ locorum in parte septentrionis. Ideo propter maximam moram diei:et minimam noctis.nõ potest frigiditas noctis temperare caliditatem diei:quapropter terra illa propter maximam caliditatem ꝛ siccitatem est combusta inhabitabilis et deserta: nullum fructum faciens: ꝛ eadẽ ratione inuenitur talis via sub reuolutione primi puncti capricornũ:si est terra ibi discooperta aqua. ¶Deinde procedẽtes vltra primum punctum cancri aliquantũ versus septentrionem inuenimus locum vnum valde remisse temperatum:quoniam ibi sol non transit super capita nostra:sed aliquantulum a latere: ideo calor est ibi aliqualiter remissus:in quo loco homines rationabiliter debent esse nigri. vltra vero per tantundem spacium adhuc sole existẽte in cancro locus est temperatior:quia sicut ibi dies est minor ꝙ prius fuerit et nox maior:ita caliditas remissior ꝙ prius fuerit et frigiditas intensior. Ideo ibi possent esse homines albi:et ꝙto magis venerimus versus polum septentrionalem tanto magis inuenemus homines albos:ꝛ maiores propter frigiditatem. ¶Similiter eundo versus polum meridionalem inuenimus in primo puncto libre locum temperatũ continue postea distemperatum magis ac magis crescente frigiditate super caliditatem ad augmentũ noctis supra diem: vsqꝫ ad primum punctum capricornij vbi non potest habitari propter nimiam frigiditatem:ꝛ modicam caliditatem:deinde vltra punctum illum potest habitari melius ꝛ melius vsqꝫ ad finem piscium: quia continue remittitur frigiditas:ꝛ intenditur caliditas ad augmentum diei:ꝛ diminutionem noctis propter ascensum solis in zodiaco versus arietem.

¶Tertia conclusio est sol per suuꝫ motum et moram est causa similitudinis et dissimilitudinis temporũ. Pro declaratione huius cõclusionis notandũ ꝙ a primo puncto capricornij vsqꝫ ad primum punctũ cancri: et econtra est quedã via descripta inuoluta ad modum fili super baculum circundana terram vndiqꝫ trecentis sexagintaquinqꝫ vicibus et. iiij. quam sapientes quidam vocauerunt spiram:que quidem fit ꝛ describitur a motu celi quẽ facit ab oriente in occidens:ꝛ a motu solis quem facit a septentrione ad meridiem ꝛ econtra. Quando igitur sol est in primo puncto capricornij:tunc est in principio huius vie:et incipit hyems durans vsqꝫ ad finem piscium que est frigida et humida:propter multam moram quam facit sol sub terra:et dum est in primo puncto arietis est in medio istius vie:ꝛ incipit ver durans vsqꝫ ad finem geminorum: quod est calidum propter magnã moram quam facit sol super terram. Est etiam humidũ:humiditas hyemis remanet cum sit magne resistentie:ꝛ caliditas tunc inducta non est potens adurere illã tamẽ remittit in magna parte. Cum ꝟo sol fuerit in primo puncto cancri est in fine istius vie incipiens regredi per illam viam faciens estatem vsqꝫ ad finem virginis que est calida ꝛ sicca per adustionẽ humiditatis veris:veniensqꝫ ad leonem non obstante ꝙ sit remotior nobis ꝙ in cancro:caliditas est maior: quia reuertitur per viam quam fecit in gemini et Tauro duplicando caliditatem:sicut seminator inueniret duplum semen: si in eundo et redeundo: seminaret. In primo puncto libre est iterum in medio vie per reuersionem:ꝛ incipit autumnus qui est frigidus ꝛ siccus:remissa est caliditas per frigiditatem:ꝛ remansit siccitas propter magnam resistentiam que continue remittitur in autũno vsqꝫ ad finem sagittarij:ꝛ incipit tempus hyemale:quia sol veniens ad finem illius vie iterum incipit in primo puncto capricornij moueri per eandeꝫ faciẽdo quatuor tempora complexionum elementorum. modo quo ante:que quidem sunt contraria sicut elementa.

¶Quarta cōclusio.sol p suū motū ⁊ morā quibusdā tribuit duas hyemes.⁊ duas estates p3 de habitantibus in ciuitate Ariz sub circulo equatoris.q̄ sub capricornio ⁊ cancro hñt hyemē:⁊ sub ariete et libra hñt estatē.⁊ colligunt dis cōsequēter frumentū ⁊ fructus. vñ a capricornio vsq3 ad arietē cōtinue ascēdit ⁊ appropiquat eis sol:ita q̄ in ariete est quasi supra capita eorum:⁊ continue post versus cancrum elongatur ab eis.ideo fit tunc eis hyems sub cancro iterum recedens a cancro versus libraz appropinquat illis faciens aliam estatem.deinde recedente ab illis versus capricorniū facit aliā hyemē. Ita q̄ semp in sex mensibus habent estatē vnam.⁊ vnā hyemē.

¶Ex p̄dictis sequit̄ primo vnūquodq3 signoꝝ eleuari supra terrā duabus horis.q2 signa sūt xij.⁊ hore sūt.xxiiij. q̄bz celū mouetur motu diurno simul girādo mundum.

¶Secūdo sequitur q̄ mora quā sol facit in vnoquoq3 signo dat nobis mensem:⁊ quā facit in duodecim signis dat nobis annū:⁊ elōgatio quā facit a nobis dat nobis hyemē:⁊ approximatio eiusdem ad nos dat nobis estatem.quare ⁊c.

¶Quod necesse est esse zodiaci circuluz sub quo sol mouetur.⁊ hic circulus est impossibile q̄ magis declinet ab equatore:atq3 ad eodem eleuari sine impedimento habitationis:est tñ necesse ipm declinare per latitudinē.versus meridiē ⁊ septētrionē.

Caput.vij.

VT p̄dictis magis adhibeat̄ fides euidēt.⁊ p̄mo de cā obliquitatis zodiaci:restat inducere rōnes ponēdo aliquas ɔclusiōes. Quarū prima est ista. Necesse est celum habere obliquū circulū declinātem ab equatore:in quo sol mouetur.p̄bat̄. Elongatio ⁊ approximatio quā sol facit super terrā est cā generationis ⁊ opationis terre.sed si sol cōtinue moueretur sub circulo equatoris nō faceret approximationē:neq3 elongationē a terra:igit̄ si d3 fieri gñatio ⁊ hītatio in terra necesse est ab equatore extrahere vnū circulū declinantē ad meridiē ⁊ septētrionē: tñ q̄tū est possibile gñationi ⁊ habitationi aiāliū q̄ d3 zodiacus seu circulus signorū.p3 ɔña cum minori.q2 sol tunc cōtinue motum suū supra terrā haberet eodem mō.maior vero declarat̄.Nā sole exñte in capricornio.hi qui sunt i septētrione hñt frigus ⁊ hyemē ⁊ appropinquādo veniens ad arietē cuius caput est super circuliū equatoris plāte incipiunt florere. nec p̄cederēt vltra p̄ducendo folia ⁊ fructus si sol staret fixus in illo loco.dum aūt separat̄ a loco illo veniēs ad primū punctum cancri plāte vltra p̄cedunt facientes fructus ⁊ folia.et suā opationē cōplētes.¶Scda cōclusio.impossibile est zodiacū absq3 impedimento habitationis a circulo equatoris magis declinare. probatur.sole exñte in capricornio assignanda ē vna ciuitas finēs terrā habitabilē:vltra quā p̄pter frigus.⁊ p̄pter elōgationem solis habitari nō pōt:q̄m habitātes in talib⁹ finib⁹ stante sole in capricornio vix viuūt in hyeme.s.arte ⁊ ingenio stādo in stuphis ⁊ locis calefactis ab igne.si igitur declinabimus zodiacū plus ab equatore ab oī pte vno gradu:elongabitur capricorni⁹.⁊ illa ciuitas ab equatore vno gradu qui est miliaria quinquagita sex sup terrā q̄ q̄dez habitari nō poterūt p longitudinē.neq3 p latitudinē circūcirca ab oriēte ⁊ in occidēte.⁊ p eandem rōnem impediretur altera pars.s.meridiei.Et q̄nto plus declinauerimus ipm tāto sequit̄ maius malum:immo si declinaretur vsq3 ad polū habitatio aialium non esset.¶Tertia cōclusio.īpossibile est zodiacuz absq3 impedimēto habitationis versus circulum equatoris magis eleuari. p̄bat̄. nā si eleuatur sursum versus circulū equatoris ab oī parte vno gradu appropinquabit capricornius vno gradu illi ciuitati.⁊ habebunt hyemē magis calidā ⁊ estatē magis frigidā. q2 elongabit̄ cācer ab illis vno gradu.⁊ sequit̄ ɔñter q̄.lvj.miliarijs ab illa ciuitate versus cancrū erit impedita habitatio p̄pter bladū ⁊ fructus qui nō poterunt maturari.Et quanto plus eleuaretur: tanto minus posset habitari: ita q̄ si eleuaretur vsq3 ad equatorem mundus non posset habitari:neq3 a parte septentrionis:neq3 a parte meridiei. ¶Quarta conclusio.necesse est zodiacum declinare per latitudinem versus meridiem:⁊ septentrionem.xij.gradibus.prima pars arguitur.videlicet q̄ zodiacus declinat per latitudinem versus meridiē ⁊ septentrionem:quia quilibet planeta mouetur in zodiaco:et sex planete alij a sole intersecant viam solis in duobus punctis oppositis versus meridiem ⁊ septētrionem.igitur ⁊c.tenet consequentia cum maiori:et minor arguitur.quia si planete semper mouerent̄ sub ecliptica:cum sole:omni mense esset eclipsis solis et lune:sicut omni mense est oppositio ⁊ cōiunctio eorūdem. Non ergo mouetur sol a lateribus zodiaci:sed more regum ⁊ dominorum in medio:planete autem alij mouentur ad instar familie a lateribus versus meridiem:et septentrionem. ¶Secunda pars arguitur.videlicet q̄ latitudo zodiaci versus meridiem ⁊ septentrionem est.xij.gradnum:quia numerus senarius est numerus perfectus:ex quo constat et omnibus suis partib⁹ aliquotis simul sumptis:ergo quelibet medietas zodiaci designata per latitudinem:⁊ per eclipticam ab alia diuisa debet esse sex graduū: et per consequens tota latitudo est.xij.graduum:ita q̄ sex graduū latitudinis sunt versus septentrionez: ⁊ sex alij oppositi versus meridiem:sicut longitudinis zodiaci vna medietas in sex signorum septentrionalium:et alia medietas sex aliorum meridionalium.

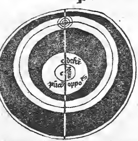
¶Circulus zodiaci ē diuisus in signa numeri paris et imparis.et numerus senari⁹ est par:et que signa zodiaci sint masculina que feminina:et que communia:et idem circulus non potest esse diuisus: nec in pauciora:vel plura signa.

Capitulum.viij.

Consequēter ostēditur zodiacū esse optime diuisum ſm lōgitudinē in .xij. partes equales que dr̄r signa: ideo hec sit prima ɔclusio. necesse est zodiacū esse diuisum in signa numeri paris: ⁊ in signa numeri imparis. Prima pars declaratur: qm̄ necesse est gn̄atione hominū ⁊ aliorum aīaliū esse: sed talis gn̄atio nō pōt fieri absq̧ masculo ⁊ femina. igit̄ in zodiaco sunt signāda signa: quorū vnū est masculinū ⁊ aliud femininū: qd̄ nō pōt fieri absq̧ numero pari. ¶ Scd̄a pars sequit̄ ex prima: qr̄ omnia res mūdi ad maiorē operationē ⁊ cognoscibilitatē hʒ suū oppositū: sed par ⁊ ipar sunt opposita: igitur si in zodiaco sunt signa paria i eodē etiā erunt signa imparia. ideo dicūt sapiētes φ in zodiaco sunt masculinum ⁊ femininū importātia numerū parē: ⁊ in eodē sunt mobile fixū: ⁊ cōmune importantia numerū imparem. ¶ Scd̄a conclusio. Necesse est zodiacū esse diuisum in signa numeri senarij. pbat̄ ordo paris qui est masculinū ⁊ femininū: ⁊ ordo imparis qui est mobile fixum ⁊ cōe ꝓpter gn̄atione debent inuicē cōcordare: sed nō ɔcordāt in paucioribꝰ sex signis. igitur ad minus sunt sex signa in que zodiacus diuidit̄. pʒ ɔn̄a cū maiori: qr̄ nō obstāte cōtrarietate elemētorū adhuc inuicē cōcordāt ꝓpter gn̄ationē mixtorū: imo nō possent gn̄ari mixta absq̧ concordia eorū: minor vero declarat̄. Nā in cōcordando illa opʒ dare p̄mo masculinū ⁊ mobile: sicut ē aries: scd̄m femininū masculinū ⁊ fixum: sicut est thaurus. Tertiū masculinū ⁊ cōe sicut est gemini. Quarto femininū ⁊ mobile: sicut est cancer. Quinto masculinū fixum sicut est Leo. Sexto vero femininū ⁊ cōe sicut est virgo. vn̄ mobile fixū: ⁊ cōe cōiūcta masculino faciunt tria signa: ⁊ cōiūcta feminino faciūt tria alia: que oia sunt sex. ¶ Tertia cōclusio. impossibile ē zodiacū esse adequate diuisum in pauciora signa .xij. probatur. qr̄ nō in signa paria nec imparia. Primum sic arguitur. Nā si zodiacus diuiditur in octo signa: sequitur vnū istorū: aut φ aliquis planetarū nō habebit signū in zodiaco: dando planetarum .iiij. cuiꝫ duo signa. Aut φ vnus planetarū hʒ duo signa i zodiaco: ⁊ aliorū sex nullus hʒ nisi vnū: quod videt̄ impossibile pro qualibet parte. Non etiā pōt diuidi in decē signa: qr̄ cū totum celū diuidatur in quatuor ptes equales per sectionē circuli medij celi cū orizonte p vtrosq̧ polos. sequit̄ vnā partē celi plura signa cōtinere q̄ƺ aliā: aut vnum signū eē partialiter i duabus partibꝰ: quorū quodlʒ est impossibile. Et ex isto habetur scd̄m .s. φ zodiacus nō pōt diuidi in signa imparia pauciora .xij. supra sex que sūt .vij. ix. xj. qm̄ aut plura signa essent in vna parte q̄ƺ in alia celi: aut aliquod signū cōicaret in duabus partibus celi: quorūꝫ quodlʒ est dissonū. ¶ Quarta conclusio. Impossibile est zodiacū eē adequate diuisum in plura signa .xij. patet qr̄ illa nō essent imparia ꝓpter causam iam dictaꝫ: nec etiā paria: qd̄ probatur: qr̄ si sic illa maxime viderētur esse .xviij. aut .xxiiij. vel alia paria diuisa p numerū senariū: qui dr̄ esse numerus perfectus: sed nullū istorū igitur ⁊c. φ nō .xviij. pʒ. qr̄ vnū istorū sequitur: aut φ sex planetarū quilibet habebit tria signa in celo: ⁊ septimus nullū: aut φ sex planetarum quilibet habebit duo signa in celo: ⁊ septimus habebit sex: quorū quodlʒ est inconueniens. ⁊ cōsequenter sequitur: aut φ aliqua pars celi nullū signum hʒ: vel aliqua plura hʒ q̄ƺ alia. vel φ vnum signum cōmunicet in pluribus partibus celi: que etiā oia sunt inconueniētia. Non etiā pōt fieri diuisio in .xxiiij. signa: qr̄ licet in casu isto fieret optima ptitio per quartū dādo cuilibet parti celi sex signa sequitur aliud inconueniens: aut φ sex planetarū quilibet habebit quattuor signa: ⁊ septimū nō habebit partē neq̧ locum in celo: aut φ sex quilibet habebit tria ⁊ septimū habebit sex. que oia sunt incōueniētia ⁊ absurda. ¶ Ex p̄dictis sequitur φ necesse est zodiacū in .xij. signa esse adequate diuisum. ita φ superfluunt plura: ⁊ non sufficiunt pauciora. Nam isto modo perficitur celū. primo comparādo zodiacū ad polos. qm̄ sex sunt signa septētrionalia. ⁊ sex meridionalia: modo senariꝰ est numerus perfectus. Secūdo perficitur celū comparando zodiacū ad .iiij. partes celi diuisas per circulos orizontis ⁊ medij celi cuilibet illorum dando tria signa. quare ⁊c.

¶ Quilibet planeta preter solem ⁊ lunaꝫ habet duo signa. q sol ⁊ luna solū habēt vnū p quolibet. Cap. ix.

Ne quarta conclusio ambigua remaneat: sic planetis opʒ distribuere. Ideo sit hec prima conclusio. impossibile est quēlibet planetaruꝫ habere duo signa. probatur. Nam si quilbet planetarū haberet duo signa ⁊ septem sunt planete. sequeret̄ signa esse .xiiij. qd̄ est reprobatū i priori capitulo. ¶ Scd̄a cōclusio. impossibile est aliquem planetā aliū a sole ⁊ luna habere solū vnū signū: probatur. saturnus cōplet cursum suū i celo fere .xxx. annis: ⁊ iuppiter fere .xij. ⁊ Mars fere tribꝰ. Uenus vno anno. Mercuriꝰ fere vno. igitur si aliqs istorū habebit solū vnū signū quod sit sua domus: sua gloria: et sua fortitudo. p magnū tēpus manebit debilis ⁊ peregrinus extra domū suam. qd̄ est incōueniens propter nocumētū qd̄ subesset generationis ⁊ corruptionis in mundo inferiori: qui regitur ⁊ gubernatur a mundo superiori. ¶ Tertia cōclusio. necesse est lunā tantū vnū habere signū. pʒ qr̄ frustra fit per plura q̄ sufficiūt pauciora sed lune sufficit vnū signum. ḡ ⁊c. pʒ cōsequētia cum maiori. ⁊ minor declaratur ex eo qr̄ luna cōplet cursum suū in celo minus vno mense. ergo oī mēse est i domo sua. ⁊ in sua exaltatione. et p ɔn̄s vna sibi suffit. ⁊ luna etiā qr̄ paruā viā facit. melius defendit se tn̄ habēdo vnū signū q̄ƺ planeta tardus illorū .s. differēs redire ad suuꝫ signū recte. sicut viator debens ire decem miliaria melius defendit se. si habuerit in hac via vnā suā domū in qua possit recipere iocūditatē: qua defendat se viator habens ire centum miliaria. Et qr̄ luna est sub oibus planetis: tanq̄ƺ magis vilis ⁊ mobilis dicta femina rationabiliter dʒ habere signum femineum magis vile ⁊ mobile .s. cancrum. ¶ Quarta conclusio. necesse est solem vnū tm̄ habere signū. probatur natura nō abundat in supfluis: nec deficit in necessarijs. sed soli sufficit vnū signū. igit̄ ⁊c. maior pʒ: ⁊ minor declarat̄: cū sol sit nobilius mēbrū mūdi: ⁊ potētiꝰ a quo oēs alie res corporales recipiunt lumē. sitq̧ terminus et conductor planetarū recipiētiū ab ipso bonum per aspectum: ⁊ malum per coniunctionem: ⁊ omnes alij habeant epiciclum: per quē retrogradantur: ⁊ recipiūt impedimentum. Ipse vero solus stet omni tempore directus nullum hn̄s impedimētum retrogradationis melius se defendit tn̄ habendo vnū signū q̄ƺ aliquis alius. Ideo sibi non datur nisi vnū signū. Et qr̄ sol ceteris planetis nobilior est: ideo hʒ nobilissimū signū .s. leonē. ¶ Ex predictis sequitur quēlibet planetā preter solem ⁊ lunā habere duo signa: qr̄ ex quo remanent decē signa nisi quilibet illorū haberet duo. aliquis deficeret habēdo solum vnū: ⁊ aliqs abundaret habēdo tria. optima igit̄ fit distributio saturno ioui ⁊ marti veneri ⁊ mercurio dare duo signa: qm̄ quilibet illorū habebit duas domos: duas glorias: ⁊ duas fortitudines: ⁊ postq̄ƺ fuerit in vna non tardabit tm̄ ire ad aliam ⁊ erit magis fortis. ¶ Intelligendum φ Albumasar aliam rōnem inequalis distributionis assignans dicit φ quilibet planeta retrogradans habet duo signa: vnū in quo retrogradatur: et alterū in quo dirigit̄. ⁊ ex hoc videt̄ velle planetā nō posse retrogradari ⁊ dirigi in eodē signo: ⁊ cōsequēter dicit φ qr̄ sol ⁊ luna nō retrogradantur quilibet illorū habet tātum vnum signum. ¶ Primū dictum non tenetur: qr̄ inuentum ⁊ visum est planetā retrogradari ⁊ dirigi in eodem signo.

¶ Scdm fallit: qr ostēsum est p̄ alios sapiētes lunā habere epicicium: oportet igit̄ illā retrogradari τ dirigi: sicut alij planete habentes epiciclos: τ sic aut luna habet duo signa: vel sua ratione est vna.

¶ Que signa ī zodiaco sūt p̄ora: τ q̄ posteriora: τ q̄ feminina: τ q̄ masculina: τ q̄ saturnus est p̄mus planetarū cui⁹ sphera posita ē extra spherā signorū. Ca. x.

Saturnus.

De proprietate signorum

rum zodiaci τ planetarū est cōñter dicēdū ponēdo aliquas conclusiones: quarū prima est ista. Capricornus τ aquarius sunt prima signa zodiaci. Ista cōclusio exemplariter et similitudinarie arguit̄. Sicut in mundo terrestri: ita in mūdo celesti: sed in mūdo terrestri nullus rex veniens ad inhabitādū regnū incultū τ nudū primo venit in ipm̄: nec primo mittit dños dñatis: vel milites ꝓpter defectū domorū τ victualiū: sed facit rusticos ācedere laboratores τ fossores lapidū vt terrā laborent faciātq̄ domos pro se et alijs venientib⁹: que quidem gens premittit ante se bestias: vt capras τ alia animalia ad hoc vt possit viuere de lacte caseo τ carnibus: ac etiam inde calciari τ vestiri quousq̄ colligant victualia pro se: τ gēte vētura post eos. Igit̄ in mūdo celesti sol qui est rex celi: sicut homo terre: dz p̄mittere multitudinē stellarū significantiū gentē istā cum suis animalibus. ¶ He aūt stelle ex qbus cōstituūtur capricorn⁹ τ aquarius. Et qr bestie precedūt holes: ideo ꝓponit̄ capricornus in celo: nō in medio: sed iuxta vnū polorꝫ ꝓpter firmitatē illorꝫ significās bestias. τ cōsequēter ponit̄ iuxta ipm aquari⁹ respiciens capricorniū: sicut rustici capras significati per illum tanq̄ ligonizatores τ rigatores terrarū τ plantarum ad vitā aialium. ¶ Scda cōclusio capricorni⁹ est signū femininū mobile: τ aquari⁹ masculinū fixū. ꝓbat̄. hec gens nominata cū suis bestijs est masculina: et feminina. igit̄ ꝓpter gñationē eorū capricornij τ aquarij. vnū est masculinū: τ alterꝫ est femininū. Cū igit̄ masculus sit nobilior femina: τ hō nobilior bestia. Aquarius hñs figurā humanā est signū masculinū τ capricorni⁹ hñs figurā bestialē est signū femininū. Itē qr homo est potētior capra: τ fixū est potentius mobili. ideo aquarius est signū fixum: τ capricornius signum mobile. ¶ Tertia cōclusio. saturnus est primus planetarū ꝓbat̄: nullus rex terrestris mitteret gentē illā sine duce τ capitaneo: sed saturn⁹ coloratus colore terreo: τ plūbeo significat gentē rusticorū vestitā grisio τ pellib⁹ caprinis. igitur saturnus est dux τ capitaneus capricornij et aquarij significantiū multitudinē: sed capricornius et aquarius sunt prima signa zodiaci: vt ꝓbatū est: igitur saturnus est primus planeta celi qd erat probandum. Ex quibus sequitur q̄ Saturnus est dñs capricornij et aquarij: τ q̄ he sunt ille due domus saturni. de quibus dicebatur in alio capitulo. ¶ Quarta conclusio. Sphera saturni est extra spherā orbis signorū et illi immediata. ꝓbatur cōclusio. Capitaneus gentis nō debet esse in loco illorum nec precedere, sed subsequi vt magis cognoscat τ distinguat gentē suam: sed saturnus est capitaneus τ dñs multitudinis stellarū: ex quibus cōponuntur capricornius τ aquari⁹: vt patuit: igitur non debet esse in orbe signorū in quo sūt ille stelle. nec supra, sed infra. Cum igitur natura abhorreat vacuū. igitur locus saturni. s. sphera ei⁹ est infra spherā orbis signorum τ illi immediata. Item capitaneus gentis non habet locum fixum: qr vt cognoscat τ melius dirigat illam: aliquando mouetur ad illā per appropinquationem τ aliquando p elongationem. aliquādo in altum. aliquando in declinationem. aliqñ a lateribus. Ita saturnus habet ecētricum in quo mouetur aliquādo per appropinquationem: et aliquādo per elongationē. habet etiā epiciclum in quo aliqñ ascendit: et aliquādo descendit: vt efficacius dominium et regimē habeat sup capricornium et aquariū. ¶ Ex predictis sequit̄ primo q̄ saturnina gens rōne laboris τ culture terre. ratiōe participationis τ vsus cū bestijs: sunt homines a bestijs parū differētes. insipidi ignari: τ bestiales absq̄ sciētia τ sine lege: non cognoscētes iustitiā neq̄ ius. Secūdo sequitur q̄ isti propter ignorantiā τ bestialitatem sunt sibi inuicē inuidentes τ rapientes. τ consequēter seipsos occidētes: quāobrē tales cito perirēt nisi apponeret̄ remediū ꝓpter necessitatē regni. q̄re τc. ¶ Iupiter est secundus planetarū: cuius signa sunt sagittarius τ piscis que nō sunt simul in orbe signorum: τ sagittarius est signum masculinum. piscis vero femininum. Cap. xi.

Consequēter de scdo

planeta τ de signis ei⁹ est dicendū ponēdo. iiij. cōclusiones. quarū prima est ista. Iupiter est secūdus. planetarū cōsequēs immediate saturnū. Probatur gens supra nominata occisionibus dānis τ alijs maleficijs est punienda ꝓpter conseruationem regni: quod sine talibus hominib⁹ non pōt esse: primitus tamē est admonenda τ instruēda: igitur necesse est huic genti aduenire prophetā vnū immediate in regnum qui doceat eam ignarā et insciā instruens τ informās illam de via dei: τ moneat eos legem: que eis cum timore comminationum imponendo penas τ predicando pacem: quatenus inuicem pacificentur: τ non se occidant neq̄ ledant.

Dicatū

Jupiter

¶ Hic autem est Juppiter significans pphetas: religiosos/pdicatores/z amatores pacis. Ideo immediate post saturnũ significantẽ gentem illam est ponendus Juppiter in regno celi: vt doceat z pacẽ tribuat. ¶ Scđa conclusio. Sagittarius et piscis sunt imediata signa subsequẽtia aquariũ z capricorniũ pbatur. Gens ista saturnina est rudis absq; rõne z discursu intellectiuo. igit pphēta missus nõ posset illos per vim rõnis z intellectus cõuertere: sed oportet q; pdicet eis miracula: z res preter rõnem existẽtia. Ita q; veniat cum re monstruosa et miraculosa: cuius vna pars videat esse vn⁹ ex rusticis dicte gẽtis: et alia pars ex destijs cõiũdt: qđ monstrum habeat actus z gestus cõminandi et feriendi cũ sagitta z arcu ad maiorẽ timorẽ: sz sagittarius est hmõi. Igitur statim post capricorniũ z aquariũ significãtes istam gentẽ debet ad regnum mitti. Itẽ iste propheta videns aquariũ aquã spargere z facientẽ flumen venit cum duobus piscib⁹ quasi in modũ alterius miraculi ponens eos per oppositũ iuxta flumẽ vt caput vnius sit ad caudã alterius euntes ad partes cõtrarias pper maius miraculũ: maiorẽ significationẽ. igitur pisces post capricorniũ z aquariũ sunt ɔsequenter ponendi in orbe signoꝝ. ¶ Tertia ɔclusio. Sagittarius et pisces non sunt simul in orde signoꝝ: sed sepatim ad latera ponunt aquarij et capricornij pz: q2 si ponerent simul ex eadem pte zodiaci: Jupiter q2 est dñs eorum esset debilis q2 nõ haberet potentiã nisi in vna parte zodiaci. vt igit sit fortis et habeat potentiã in vtraq; parte zodiaci ponitur vnus eoꝝ iuxta aquariũ. et alius iuxta capricorniũ: fortior em̃ esset dñs ciuitatis habẽs duo castra in duab⁹ partib⁹ distantib⁹ ciuitatis q̃ simul. ¶ Quarta cõclusio. Sagittarius est signũ masculinum: piscis femininũ: et ambo cõmunia. pbatur. Sicut masculinũ nobilius est feminino. ita et sagittarius est nobilior pisce. sed non cõuenit ambo signa alicuius planete pper generationẽ esse masculina vel feminina. ergo sagittarius est signũ masculinũ et piscis femininũ. Et q2 mobile firmũ et cõe inter se ordinẽ habent ad ɔfectionem mundi. z capricornius est signum mobile z aquarius fixum. vt paruit in alio caplõ. Igitur sagittarius z piscis sunt signa cõmunia: ex quo a laterib⁹ ponitur aquarij z capricornij. Ex qua ɔclusione manifeste habet q; sagittarius est imediatus capricornio z piscis aquario: q2 nũq; sunt imediata duo signa masculina vel feminina: sicut nec ex duob⁹ masculis vł duab⁹ feminis simł coniunctis fit generatio: sed semp masculino cõiungitur femininũ z econtra: sicut ex masculo z femina generat ples: sed aquarius z sagittarius sunt signa masculina. capricorni⁹ vero z piscis sunt feminina igitur capricornio ɔiungitur sagittarius z aquario piscis. Ex predictis sequitur primo Jouem esse masculinum: q2 capitane⁹ est gentis: nec habet officium feminimũ. ¶ Scđo sequit illum esse calidũ z humidũ q2 Juppiter cõtrariat marti pdicando vitã: sed vita consistit in calido z humido: iuxta sententiã Aristo. z aliorum naturalium: igitur zc.

Mars

¶ Mars est tertius planetaꝝ sub quo sunt aries et scorpius imediata sagittario et pisci: nec simul sunt sed separatim. Et aries est signum masculinũ: scorpius vero femininũ. Cap. xij.

Nunc declarandũ est quis est tertius planetaꝝ: z que sunt signa eius ponendo primo istam ɔclusionem. Mars est tertius planetaꝝ immediatus Joui. pbat. necessariũ est malefactores puniri: si regnum debet inhabitari z durari: prius tñ ammonent q̃ puniant. Sed homies saturnini sunt malefactores vt patuit: z iam sunt amoniti per Jouẽ: igit ɔsequenter p martẽ debent puniri significantẽ percussores: z oĩa genera belloꝝ: z per ɔñs est tertius planetaꝝ post iouem z saturnũ. Intellectũ tñ est q; sicut monitor ingredit regnum sine armis: ita rationabił punitor regnũ debet ingredi armatus: vt se valeat defendere z malefactores punire: z ne illi fugerent alicuiusti armis necessariũ est illũ esse super equũ velocez z fortẽ: vt ɔsequat illos in occisione: z sanguinis effusione z domoꝝ cõbustione: z aliqñ ita bonos sicut z malos occidit ad maiorem terrorẽ: z hoc est officiũ martis. ¶ Scđa ɔclusio. aries z scorpius sunt imediata signa piscib⁹ z sagittario. pbatur Mars tertius intrat regnũ: vt armis z puncturis malefactores puniat. Sed aries pper cornua significat arma: z scorpio pper aculeũ significat puncturas. Igit tertio loco intrant regnũ scz orbem signoꝝ. aries z scorpio. post pisces z sagittariũ. Et q2 mars est aliquo modo bonus z aliquo modo malus: bonus in q̃tũ preseruat regnũ interficiendo malos: z malus in q̃tũ interficit bonos cum malis ex ɔsuetudine occidendi: z sanguinẽ effundendi: ideo ducit secũ familiã bonoꝝ et maloꝝ: scz multitudinẽ stellaꝝ ex quib⁹ cõponitur aries z scorpio. Ita q; aries dr bonus rõne defensiõis: z scorpio malus rõne offensionis: q2 sit aial venenosũ: nec est inɔueniẽs aliq̃s stellas esse malas z maleficas: q2 aliq; que sunt bone bñfacientes: ergo aliq; que sunt malefacientes. ɔsequẽtia nota. q2 vnaqueq; res pper maiorem operationẽ z cognoscibilitatẽ: ac etiã ad decorẽ vniuersi habet in mũdo suũ ɔtrariũ vt liquet inductiue in alijs. ¶ Tertia ɔclusio. aries z scorpius non simul sed sepatim existunt in orbe signoꝝ. pbatur. Mars est dñs arietis z scorpionis: sed fortior est in duab⁹ ptib⁹ zodiaci q̃ in vna solũ. igit non sit sunt hec signa in aliqua vna pte zodiaci sed in duab⁹. ita q; vnũ istoꝝ signoꝝ ponit a latere sagittarij: z aliud a latere piscium. ¶ Quarta ɔclusio. Aries est signum masculinũ mobile: z scorpius signũ femininũ firmũ

pbat. nobilius est masculinū q̄ femininum: sz aries est nobilior scorpione. igitur arieti competit esse masculinū: et scorpioni femininū. Et cū inter oia alia signa malitia sit fundata et firmata in scorpione: possumus rōnabiliter dicere scorpionē esse signū firmū: et sequēdo ordinē signoꝝ: aries erit signū mobile ex quo capricornus est signū mobile aq̄rius firmū et piscis cōe vbi pz q aries debet iuxta poni piscibus: et scorpio sagittario: vt semp masculinū ꝯiungatur feminino: et ecōtra. et nunq̄ masculinum masculino: nec femininū feminino: ne pereat generatio. ❡ Ex predictis sequitur primo q mars est signū masculinū: qui est capitaneus militū armatoꝝ: qđ nō decet esse femininū. ❡ Scđo sequitur q est calidus et siccus ex quo eius est officiuz sanguinē spargendi: et homines igne cōburendi. Ideo mars est coloratus colore rubeo et sanguineo: ꝑpter quaz cāz sibi a sapiētibus oia rubea et sanguinea subijciūtur.

Sol

❡ Sol q̄rtus est planetaꝝ cuius leo est signū q̄ ambo masculina sunt: et leo nō iuxta ponitur arieti nec scorpioni. Capitulum. xiij.

Iam videamus de quarto planetaꝝ et de suo situ in celo: ponendo primo istā ꝯclusionē. Sol est q̄rtus planetaꝝ Marti imediate situatus. pz: qr decēs est regnū suū intrare ꝑ suos milites refoimatū et pacificatū: sz regnū gentis saturnine est ꝑ martē pacificatū occidendo: et sanguinē spargēdo igitur ꝯgruū est solē q̄ est rex celi regnū celi intrare imediate post martem. Et q̄m rex in regno suo rōnabiliter iuxta ponitur militibus. Ideo sol imediate iuxta ponitur marti. ❡ Notādū q sicut sphera iouis est imediata orbi saturni. et sphera martis orbi Jouis: ita sphera solis est imediata orbi martis. Et sicut iupiter: saturnus. et mars hñt eccentricū in quo mouentur: ita sol habet simile differētem cuius centrū elongatur a centro mūdi. Sz nō hz epiciclū sicut mars / Jupiter / saturnus: et alij plāete: q̄m alr sol retrogradeterur cū no rumēro mūdi. Qm̄ em̄ sol separatur a capricornio veniens v̄sus septētrionē facit planetas et animalia moueri ad ḡnationē. ergo si retrogradetur rediēs retro v̄sus capricorniū generatio debens ꝓcedere etiā retrogradetur recipiēs impedimentū. ❡ Preterea si sol retrogradaretur disponeret nobis male annos et menses: et cum ipse sit dux planetaꝝ nō possemus bene loca planetaꝝ inuenire Item quelibet res mundi habet suū oppositum. sed oēs planete alij a sole habent epiciclū et retrogradātur declinātes a medio zodiaci. igitur de necessitate conuenit solez nō habere epiciclum nec retrogradari: sed continue moueri in medio zodiaci: sez sub ecliptica. ❡ Secūda ꝯclusio. Leo est signū solis post arietē et scorpionē habens locū in zodiaco. pz. Nam sicut leo est inter aialia terre: ita signuz leonis inter signa celi: sed leo excedit nobilitate oia alia aialia terre: igitur signū leonis oia alia signa celi nobilitate excedit: et per ꝯñs datur soli q̄ est rex celi et olum stellaꝝ. Item signa planetaꝝ eum ordinē hñt inuicem quem tenent planete inter se: sed sol imediate subsequitur martē in orbe planetaꝝ: igitur leo imediate subsequitur arietem et scorpionem in orbe signoꝝ. pz ꝯña: qr sicut leo est signuz solis: ita aries et scorpio sunt signa martis. ❡ Tertia ꝯclusio. Tam soli q̄ leoni cōpetit esse masculinū. primū pz: qr non staret regē habere denominationē femininā: modo sol est rex celi: vt oēs sapientes dicūt: scđm etiaz pz: qr nobilissimo planete cōpetit nobilissimū signū: sed sol est nobilissimus planetaꝝ: et leo est signū eius. Igitur leo est nobilissimus signoꝝ: cum igitur masculus sit nobilior femina opz necessario leonē esse masculinū. ❡ Quarta ꝯclusio. Leo non iuxta ponitur arieti nec scorpioni in orbe signoꝝ. primū pz: qr aliter duo signa masculina essent imediata qđ est impossibile: qr duo mares non possent generare simul iuncti. Scđm vero declaratur. Naz cū scorpio sit signū firmū et leo similiter rōne sue potentie: tunc duo signa firma essent imediata zodiaco qđ est impossibile: qr sic destrueretur ordo signoꝝ. Ponendo aūt vnū signū mobile: alteꝝ firmum: et aliud cōe optime nobis disponitur celū: q̄m per hūc ordinem inuenimus angulos ꝯcordare verbi gratia. aliq̄ sunt mobiles: sicut capricornus et cancer: que sunt feminina. Aries et libra que sunt masculina: et aliqui sunt firmi sicut leo et aquarius q̄ sunt masculina: scorpio et thaurus q̄ sunt feminina. Aliqui etiā sunt cōes: sicut gemini et sagittarius q̄ sunt masculina: virgo et piscis que sunt feminina. ❡ Ex ista ꝯclusione et sua ꝓbatione sequitur leonem collocandū ex opposito aquarij in septentrione: pz qr ponendo ipm hoc modo oia signa ordināntur et optime se ꝯsequūtur secunduz ordines dictos. qui sunt masculinū et femininū: mobile firmū et cōmune. Et si dicitur quō est hoc: cum omnia alia signa simul per ordinez posueris. Respondetur q alia signa venerunt nobis bene disposita et ꝯcordata scđm ordines datos: sed iuxta ponēdo leonē alicui signorum Martis discernentur ordines illi: vt liquet inductiue. &c.

❡ Venus quintus est planetaꝝ ingrediens in regno celi cum thauro et libra signis eius: que signa nō simul situantur. Capitulum. xiiij.

Venus

Habito quarto planeta cuz situ et signo suo: restat. v. describere cū signis suis: ideo sit ista pma ꝯclusio. Venus est q̄ntus planetaꝝ imediate associatus soli. patz: quoniā regina debet asso-

ciare regē ingredientem regnum descriptum: neq̧ debet illū pcedere: neq̧ cum eo simul venire. sed imediate post ipm ante alias gentes que solent venire post regē: sed venus est regina celi propter suam pulchritudinem ꝛ delectationem inducens ad libidinē ꝛ ad carnalem amorē ꝑpter cōtinuationem generationis et mundi: igitur venus debet immediate seq̧ solem qui est rex celi ꝛ illuz delectabiliter associare: vt etiā delectabilius in hec īferiora influat. dicebatꝛ enim supra ꝙ venus continue associat solē: et paruz recedit ab eo sicut mulier virū. ¶ Secūda conclusio venus ingreditꝛ regnū celi cū thauro ꝛ Libra signis eius. probatur. venus inclinans ad libidinem significat iustitiā. quia luxuria ꝛ generatio impeditur ꝑ discordiam litem et iustitiam: et dicitur quinto ethicorum. ꝙ sicut venus inter stellas ita lucet iustitia inter virtutes. Sed Libra significat iustitiam ꝑpter lances et pondera. vt dicitur a sapientibus: igitur libra est signuz veneris. ¶ Item iustitia est fortissima et vtilissima mundo. quia regnū iustitie est indissolubile que si remoueretꝛ faciliter ruit. et efficitur spelunca latronum. Sed Thaurus est animal fortissimum. vt patet in trahendo et plurimum pondera: est etiam vtilis in portando merces et victualia hominibus. Igitur thaurus etiam significat iustitiā. ꝛ per consequens est signum veneris. ¶ Tertia cōclusio. Libra est sigum masculinuz mobile: et taurus femininum fixum. Probatur conclusio. Libra propter significationem iustitie qua mundus perficitur perfectior est thauro ꝛ masculinum perfectius est feminino: igitur libra est signum masculinum ꝛ thaurꝰ femininum: patet consequentia: quia vni planete ꝑpter generationem non possunt respondere duo signa vnius sexus. Item propter lances se mouentes sursum et deorsum libra est signum mobile: thaurus autem propter potentiam ꝛ stabilitatem est signuz fixum. ¶ Quarta conclusio Libra et thaurus non simul situantur: sed diuisim in orbe signorum. patet: quia venus est maioris potentie si habet sua signa diuisa ad duas partes zodiaci: ꝙ̄ si haberet ambo ī eadem parte: debet ergo poni thaurus ꝑpe Arietē. et libra prope scorpionem: vt masculinum feminino et femininum masculino coniungatur. nam vbi fieret contrarium duo masculina essent immediata in vna parte zodiaci: et in alia duo feminina quod est impossibile: quia tunc tolleretur generatio aīalium. ¶ Notandum ꝙ mundus ex quo componitur ex cōtrariis non posset perpetuari nisi haberet potentez bonitatem resistere malitie sibi contrarianei: ideo in celo debent esse stelle bone conseruatiue et defensiue oppositi malis que habent destruere et corrumpere mundum: sicut saturnus et mars. de quibus dicunt sapientes ꝙ mali sunt destructores mundi: in tantū ꝙ volentes boni aliquid operari sibi caueneꝫ ab ipsis: et volentes malum agere sociant se eisdem. Jupiter autem et venus boni sunt secundum dicta eorundem. et habent mundum defendere: sed saturnus ꝛ mars sunt potentissimi et fortissimi cum sint ex planetis supra solem. Jupiter autem habens defendere et tueri constitutus inter ambos malos de superioribus existens inter ipsos quasi obsessus defendere perfecte non posset si venus socius eius in defensione debilis fuisset: nunc autem venus existens sub sole delicatus et debilis aliunde indiget fortificari ꝑ hunc mundum vt sit semper iuxta solem: et habeat epiciclum in quo sit parum retrogradus ꝛ multum directus: et isto modo vna cum Ioue resistere poterit iniquitati et malitie saturni et martis. Jupiter autē continuis ammonitionibus mundi salutem predicabit: venus vero complacentia et pulchritudine illos mansuetos faciet.

¶ Mercurius est sextus planetarum ingrediens celum cum geminis et virgine ambo signa communia non simul in zodiaco situata.

Capitulum. xv.

Mercurius

Sequitur iā sextuz planetā describere cum officio et signis eius ponēdo istā conclusionē. Mercurius est sextus post solē et venerē in orbe signorū: ꝑbatur: rōnabiliter est ꝙ post regē et reginā ingrediantur iudices ad iudicandū et iustitiā faciendū: cū quibꝰ notarij veniūt ad scribendū rōnes et libros sapientū: et consequēter omnes habētes animū subtilem ad intelligendū subtilitates rerū: ad hoc vt regnum sit bene fultum omni ingenio et subtilitate: sicut sunt designatores. pictores. rectores: docentes ornate loqui: arithmetici docentes numeros ꝛ sciētiaz numerorum: astrologi docentes artificium ꝛ dispositionem celi et stellarum: geometre docentes scientiam mensurādi: philosophi docētes inquirere subtilitatem secundum omnia genera scilꝫ laboratores et agricultores quomodo debeant colere terrā. Monitor est fidei qualiter debeat istruere et monere gētes et milites: nutrire equos et preliari et portare arma. et quibus modis debeant defendere regnum: debene etiam isti philosophi docere regem dominari ꝛ conseruare regnum et dominans artē inducendi homines ad amandum: et consequenter omnes gētes fugere vitia et virtutes prosequi: sed Mercurius est deus et dn̄s omnium doctorum: significans omnes subtilitates ad animā pertinentes: iuxta sententiaz sapientum: igitur est collocandus in orbe signorū immediate post solem et venerem. ¶ Secunda conclusio. Mercurius ingreditur regnum celi: cū geminis et virgine signis humane figure. probatur. Mercurius significat subtilitatem animi et omnes philosophos ac sapientes: quapropter non est conueniens aliquod illum esse signum figure bestialis. Sed conuenit vtrūq̧ habere figuram humanam: vnum duplicatum propter duplicationem scientie practice ꝛ speculatiue: et alium simplicem propter simplicitatē intellectus in quo sunt huiusmodi scientie. Unde scōm signum est virgo habens duas alas significās animam intellectiuam que simplex et munda nascitur sicut tabula rasa in qua nihil est depictum: cuius alequibus ascendit per scientiam et speculationē: sunt intellectus possibilis qui est omnia fieri: et intellectꝰ agens qui est omnia facere. quinto de aīa. ¶ Tertia conclusio. Gemini est signum masculinum et virgo femininum: et ambo communia: patet prima: et secunda pars patet per se. quoniā virgini nullꝰ posset dare aliam denominationem ꝙ̄ femininam ex natura sua: et communi modo loquendi: et quia nūq̧ alicui planete competunt duo signa eiusdem sexus: debet signum geminorum esse masculinum: deīde tum propter ordinem signorum: tum etiam quia mercurius est communis ratione scientie sue quam aliis communicat: oportet vtrunq̧ illorum signorum esse commune. ¶ Quarta conclusio. Gemini et virgo nō simul sunt in zodiaco: sed separatim iuxta thaurum

et libram. prima pars patet: quia tunc mercurius esset debilis: quia nō haberet potentiam nisi in vna parte zodiaci. secunda similiter: nam sicut Mercurius venit in regnum iuxta venerem: ita ⁊ rationabiliter signa mercurij debent iuxta poni signis veneris que sunt thaurus ⁊ libra. Ideo signū geminorum est iuxta ponendum thauro: ⁊ signum virginis est iuxta ponendū libre: vt masculinū iuxta ponatur feminino: ⁊ femininū masculino. si enim virgo iuxta poneretur thauro ⁊ gemini libre: signa eiusdē sexus essent immediata: scz duo masculina ⁊ duo feminina qd est incōueniens propter generationē. Ex predictis sequitur primo mercurium esse masculinum ex quo significat subtilitatez animi: in natura enim feminina non reperit tanta subtilitas animi quāta significatur per mercurium. ¶ Secundo sequitur ꝙ mercurius parum debet elongari a sole: quia mercurius significat philosophos ⁊ sapientes a quibus non separatur rex propter consilia: ⁊ regimen regni: vt patet. quare ⁊c.

Luna

¶ Luna est septimus planetarū ingrediens celum solo signo cancro: quod femininū ⁊ mobile est. Qui planeta non est vacuus: sed plenus quatuor contrarijs corporib⁹: ⁊ ꝙ totus mundus diuisus est in duodecim spheras. Caput. xvj.

VLtimus planeta cum suo signo ⁊ situ est consequenter presentandus: ideo sit hec prima conclusio. Luna est septimus planetarū post mercuriū in orbe signoꝝ. probatur. Mercurius est regnū ingressus cum philosophis ⁊ sapiētibus: sed isti in regno morari non possunt absqꝫ nuncijs ⁊ cursoribus: qui de vno ad alium referant. igitur si regnū habitari debet necessarium est post philosophos ⁊ sapientes cursores nuncios viatores intrare qui sine deputati seruire: per regnum discurrere: ⁊ de vno ad alium ambasciatas portare. Sed luna significat istam gentem mobilē ſm determinationē sapientiū. Igitur mercurio debet succedere luna immediate. ¶ Secunda ꝯclusio. Luna solū vno signo quod est cancer ingreditur regnum patet enim primo ꝙ solum vno signo: quia si pluribus tunc signa essent plura duodecim: quod est reprobatū: ⁊ ꝯsequēter aliquod esset signū non habens locū in zodiaco: quod est dissonū. Item arguitur ꝙ illud signū est cancer: quia signum est proportionale planete: sed luna est paupercula ⁊ vilis: quia significat pauperes ⁊ viles: ⁊ ita est cancer comparatiue ad alia signa: ergo cancer est signū lune. ¶ Tertia ꝯclusio. Cancer est signū femininū mobile: inter geminos ⁊ leonem situatū. primū patet quia luna est feminina propter denominationē et naturam vilem: ⁊ nō habet nisi vnum signū scilicet cancrum: igitur illud est femininū: est etiam mobile ꝓpter naturā mobilitatis in luna: ⁊ ne ordo signoꝝ destruatur. ¶ Tertio aūt ponitur inter geminos et leonem: quia ille locus solus erat vacuus. Deinde propter dispositionem zodiaci: vt inter duo signa masculina mediet vnum femininum: vt declaratū est. s. ꝙ leo ⁊ gemini sunt signa masculina. ¶ Quarta conclusio. Sphera lune non est vacua: sed plena quatuor corporibus contrarijs. prima pars patet: quia natura abhorret vacuum: ⁊ secunda declaratur: quia si sub sphera lune nullum esset nisi vnum corpus. illud non haberet contrarium: quod est inconueniens: si vero signantur duo corpora contraria: illa ne deficiant ex actione ⁊ reactione habebūt medium cōmunicans cum illis duob⁹: sed illud medium iterum de necessitate habet contrarium: igitur quatuor sunt corpora cōtraria replentia orbem lune. Hec autem sunt ignis / aer / aqua ⁊ terra: ita ꝙ sub concauo lune ponitur ignis: sub igne aer: sub aere aqua: et sub aqua terra: in cuius centro finitur mundus: quorum primum est nobilius secūdo: cum sit illo calidius leuius ⁊ rarius: et secundum tertio est nobilius propter similem rationem: et tertium est nobilius quarto: quia est magis humidum ⁊ minus graue: ⁊ minus densum. ¶ Ex predictis sequitur primo Cancrum esse finem zodiaci: et capricornium oppositum illi esse principium. et quia capricornius tenet caput eleuatum versus septentrionem: ⁊ pedes reuolutos ad meridiem: ideo pars septentrionalis est superior pars celi: et meridionalis inferior. Deinde quia capricornius tenet partem anteriorem reuolutam ad septentrionem: et posteriorem ad meridiem: ideo pars septentrionalis est anterior pars celi: et meridionalis posterior. Item quia in parte septentrionis est maior potentia et maior nobilitas ratione multitudinis stellarum. In parte autem meridiei non est tanta potētia nec tanta nobilitas: sicut nec tanta multitudo stellarū: ideo pars septētrionalis est pars dextra celi: ⁊ meridionalis sinistra. Nunc autem ad propositū. Cancer est in parte septentrionali cum ariete / thauro / geminis / leone ⁊ virgine. Capricornus vero in parte meridionali cum libra / scorpione / sagittario / aquario ⁊ piscibus: ita ꝙ sex sunt in parte meridionali: et sex in parte septentrionali. ¶ Secundo sequitur totum mundum esse diuisum in duodecim spheras: scilicet octo celestes et quatuor elementares iuxta numerum duodecim signorū zodiaci qui numerus est perfectus ratione perfectionis senarij: ex quo duodenarius componitur: et quia denarius est alter numerus perfectus: cum sit finis omnium numerorum simplicium: et principium compositorum. Ideo quodlibet elementum concauum est in decuplo maius alio sub se immediate contento: cum ex vno pugillo aque generentur decem pugilli aeris secundo de generatione: et consequenter quelibet sphera celestis sua immediate contenta est in decuplo maior: ita ꝙ sphera mercurij est in decuplo maior sphera lune: ⁊ sphera veneris in decuplo maior sphera mercurij: et sic consequenter ad spheram signorum que ponitur esse trecentorum sexaginta graduum: cum illa diuidatur in duodecim signa: ⁊ quodlibet signum in tres facies que sunt principium / medium ⁊ finis: et quelibet facies in decem gradus: propter perfectionem numeri denarij: ex quibus omnibus sequitur magnitudo illius orbis, modo quo dictum est.

¶ Motus signorum zodiaci fit ab oriente in occidens: ceterorum vero opposito fit modo: quorum motus non retardant motum octaue sphere: et ad omnium spherarum motus aer ⁊ ignis mouentur ab oriente in accidens. Caput. xvij.

Upradictis adiscien dus est modo declarādo diuersitatē motuū signorum et planetarum ponendo primo istas cōclusionē. oīa signa in orbe zodiaci mouentur ab oriēte in occidens. probatur: signa mouent ad illam partē ad quā tenēt reuolutū caput: et partem anteriorē: sed ad partem occidentis tenent reuolutū caput: et partē anteriorē: igitur ad illā mouētur: pz pña cum maiori: quia oppositū est incōueniens

scz q mouean versus caudam: vel nates: minor aūt est euidens: quia in ortu signorum videmus capita precedere caudam et nates et moueri versus occidens. Illa pars vocat oriens in qua signa mouent sursuz ascendēdo supra terrā. Illa aūt est deorsum in q signa mouent deorsum descēdendo subtus terram. Et iste motus dr primus motus: seu motus primi mobilis: aut motus celi diurnus. xxiiij. horarum. ¶ Scda pclusio. Singuli planete in suis orbibus mouētur motu opposito ab occidēte in oriens. pz: quia quelz res mundi hēt suū oppositū ad maiorē operationem cognoscibilitatez et pfectionē mundi: sed orbis zodiaci mouet ab oriēte in occidens. igitur orbis planetarum mouet ab occidēte in oriēs. pz pña: quia nō videtur aliter posse esse. Itē dato opposito seqretur planetas intrare domū suā a parte posteriori: scz per caudā et nates. qd est inconueniēs: quia nō bene staret dñm aliquem venire de lōginquis partibus et intrare domū suam: suā gloriam: suam exaltationē nō per anteriorē partez: sed posteriorem: et pz pña: quia si sol mouet ab oriente in occidēs et leo qui est signum solis etiā mouet illo motu tenēdo partē anteriorē versus occidēs. igitur cuz sol intrabit leonē igredief per partē posteriorē: scz nates et caudam: et exibit per anteriorē capitis: et qd dicitur de sole respectu sui signi: seqtur de alijs planetis respectu suorum signorum: q intrabunt illa per partem posteriorem: et. exibūt per anteriorem. Et iterum rationabile est q planete a parte minus nobili que est occidens ratione descensus ad partem nobiliorē que est oriens ratione ascensus. ¶ Tertia pclusio. planete moti ab occidēte in oriens nō retardāt motum octaue sphere: primo quia octaua sphera pateretur violentiam et coactiōem et per pñs nō esset perpetua. Scda quia nō moueretur vniformiter quo ad tēpus: sed aliqñ velocius: scz qñ planeta retrogradat eundo versus occidēs: cuz octaua sphera: et aliqñ tardius: videlicet qñ planeta dirigitur in parte superiori epicicli eundo versus oriēs impingendo octauā spherā: sed illud est incōueniēs: quia motus octaue sphere est maxime vniformis cū sit mēsura oium aliorum motuum. Tertio quia octaua sphera nō esset perfecta ex quo indigeret auxilio planetarum in retardādo motum suū. Quarto sphera planetarum etiā retardaref a sphera signorum quod nō est dicendum: et patet pñequentia: ex quo illi motus sunt oppositi. ¶ Quarta cōclusio. Celum signorum et planetarum aerem et ignē mouet ab oriente in occidens: sed nō terram et aquam prima pars patet: quia sicut quelibet sphera celestis supra lunam contactu sui concaui mouet spheram inferiorem ab oriente in occidens: ita sphera lune contactu sui pcaui supra pñexū ignis, dz illū mouere ab oriente in occidēs: et pñequenter sphera ignis debet mouere eodem motu spheram aeris. ¶ Scda pars cōclusionis declaratur ex eo. primo ppter grauitatē impedientem motum circularem aque vel terre per cōtactum superioris elementi. Secundo quia terra et aqua cōtrariantur simpliciter aeri et [illegible]: sed ignis et aer mouentur ab oriente in occidēs. ergo tali motu nō mouentur terra et aqua. patet cōsequentia: quia per hoc pbatur illa nō moueri sursum: sed solum deorsum. ¶ Tertio si sphera aque volueretur sicut aliquando visus est volui aer portando cometas cooperiret totam terram in circuitu veniendo ab oriente in occidens: et periret generatio animaliū. Ideo virtus celi debet tenere aquam immobilem illo motu: vt semper terra sit discooperta aquis. ¶ Quarto vnum oppositum cognoscitur per reliquū sicut albū per nigrum. et motus per quietem: sed celum perpetuo mouetur circulariter propter generationez. igitur terra que maxime distat ab eo debet esse immobilis: et hoc voluit Arist. ij. ce. di. q si celuz mouetur necesse est terram quiescere: quare &c.

¶ Sub septentriōe terra est aquis discooperta que plana aliqua parte reperitur que habitabilis habet esse per mixtionem aquarum supra et infra ipsam que aque a mediterraneo mari ortum habent et recursum. Capitm. ꝛviij.

Bi terra sit discooperta aquis: et de necessitate inequalitatis eius: et irrigationis aquarum est consequenter dicendum. Ponendo aliquas conclusiones: quarum prima est ista.

¶ Terra est discooperta aquis sub septētrione. probatur: sub illa parte videtur esse discooperta terra: que est nobilior et potentior: sed pars celi septentrionalis est nobilior et potentior propter multitudinem stellarum: que ibi maior est q alibi. Unde sicut magnes attrahit ferrum: et ipsum attractuz retinet eleuatum sursum per virtutem impressam in ferruz ita pars septentrionalis celi sua virtute multiplicata ad centrum mundi: ppter generationem et habitationem animaliū ad quam vigilat intelligentia celi: terram eleuat sursum faciens cessare aquas: et illam eleuatam sic perpetuo retinet: vt animalium species sint eterne. ¶ Et si queratur quanta quantitate est terra discooperta aquis. Respondetur secundum dicta sapientum: q sola quarta pars est discooperta: quia sola sufficit pro generatione et habitatione animalium. ¶ Secūda conclusio. terra necessario est in aliqua parte plana: et in aliqua parte montuosa. primo: quia si esset plana et non montuosa. vel econtra in mundo esset aliqua res sine suo opposito quod est contra decorem mundi: et maiorem cognoscibilitatem et operationem rerum: et patet consequentia: quia montuositas et planities opponūtur sicut sursum et deorsum. Ita celum de necessitate est mōtuosum et vallosum: igitur et terra. patet pñequētia: quia ita imprimit celum in terra: sicut sigillum in cera: sed ad mantuositatez et vallositatē sigilli imprimentis in cera sequitur mōtuasitas et vallositas.

cere. igit pariformiter per locum a causa ad effectū ex montuositate et vallositate celi: sequitur mōtuositas et vallositas terre: antecedēs declaratur: quoniã in celo sunt alique stelle alte et alique depresse. ideo si ducatur linea a duabus stellis depressis ad stellam altam intermediam reperiemus montem: sed si reperitur mons reperitur vallis. igitur ⁊c. ¶ Notādū ꝙ quattuor de causis generantur montes. primo a terremotu pellente terram ad vnam vel ad ambas partes in magna quātitate. Secundo ab aqua ducēte lapides et terram ab vno loco ad aliū locū. Tertio ab hoibus: vt patz de monte omnis terre in roma: et de multis alijs ad concludendum aquas. Quarto a celo: sicut enim fabro est necessaria incus ad operandum: ita celo mons ad subueniendum terre habitabili: sed faber non habens incudem faceret illam. igitur celum sua virtute faceret montes per congregationem lapidum et portationem terre: si nō p terremotum: neqꝫ per aquā: neqꝫ per hominē facti eēnt et hoc ideo vt in terra habitabili operari posset.

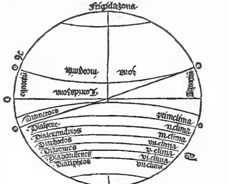
¶ Tertia conclusio. terra habitabilis, necessario habet permixtionem aquarum supra et infra ipsam. ꝓbatur. animalia non possunt esse sine plantis: qꝛ plāte sunt cibus animaliū: nec plante sine aqua. igit ⁊c. Ideo virtus celi facit terram esse perforabilem: et spongiosam sicut seminator suum agrum: et ortolanus suum ortum: vt aqua possit intrare per terram et currere intra venas eius in auxilium generatiōis mineratum: et ad humectandum radices plantarū: et ad exeundum extra terram maxime in summitate montium ad humectandum montes et calefaciēdū riuos et flumina ad irrigandum terram: ad hoc vt generatio animaliuz atqꝫ plantarū existere possint. Et iste vene aquarum currentium intra corpus terre propter maiorem vtilitatem ⁊ operationem debent esse diuersificate: et aque similiter secundū oppositum: ita ꝙ quedam sit grossa: et quedā subtilis: ⁊ quedam longa: ⁊ quedam breuis: quedam mota sursum: et quedam mota deorsum: sicut etiam dicit de montibus ꝙ quidam est magnus: et quidam paruus: quidam strictus: quidam latus: quidam albus: et quedam niger. ¶ Quarta conclusio. aque incorporate fere habent ortum a mari mediterraneo: et recursum ad ipsum. patz quoniam virtus celi debet imprimere et operari in terra: sicut laborator in agro qui vidēs campum inaquosum: habentem aquam circa se facit fossatum grande per medium: et alia fossata minora que vadant per agrum respondentia illi: vt defendatur et preseruetur, ager quantum est possibile: cui si aqua fuerit opportuna accipit de fossato spargens per campum in modum pluuie: ita, virtus celi ꝓpter habitationem terre discooperuit terraz mittens intus a mari magno circundante terram vnuz grande brachium maris: qđ dicitur mediterraneum quia transit per medium terre: vt terra cum sit arida et sicca inde possit humectari: in qua terra sunt etiam flumina generata a riuis gradientia ad istud mediterraneum mare: et hoc ab omni parte mundi scilicet orientali. occidentali. septentrionali. et meridionali: vt vnaqueqꝫ res habeat suum oppositum. ⁊ ne lacus generentur suffocantes terrā. Ab isto ergo mari implentur vene terre: et ex venis generantur riui: et ex riuis flumina caput facientia in eodē mari: vt verificetur vniuersale illud dictum: flumina egrediuntur a mari: et ingrediuntur mare: et secundum istam viam continuatur tota aqua mundi. ita ꝙ mare non augetur: neqꝫ flumina deficiunt. Et si q̄ratur quomodo fiunt a mari flumina cū aqua fluuiorum sit dulcia: et aqua maris salsa? Dicitur ꝙ aq̄ maris est salsa propter solem euaporantem subtile dimittendo grossum. Que inueniens terram spongiosam et cauernosam virtute celi graditur p ipsam purificationem aquam et retinentem salsedinem. ex quo sequitur ꝙ aqua illa fit dulcis et egrediens facit riuos et flumina dulcis aque irrigātis terrā ⁊c.

¶ Mare mediterraneum transit per longitudinem terre: quod mare ab occidente in oriens est incipiēs ab oceano. Et aque tam montiū ꝗ planicierū a magno vel mediterraneo sunt mari: et ideo terra cooperta aquis est impossibile habitari. Caput. xix.

De ortu maris mediterranei

De ortu maris mediterranei ⁊ de augmento aquarū super terram est aliquid dicendū: ponendo primo istam conclusionem. Mare mediterraneum transit per longitudinē terre: et non per latitudinē. probatur. Mare mediterraneū est ordinatum a virtute celi: propter vtilitatem terre: sed maiorem vtilitatem tribuit per longitudinē ꝗ per latitudinem: igitur ⁊c. maior patet ex eo: quia maior est longitudo terre habitabilis ꝗ latitudo eiusdem quod declaratur sic. Sol dans habitationē in terra facit vnam viam trecentorum sexaginta graduum in suo motu ab oriente circungirando terram vsqꝫ ad aliud mare vbi iterum se reperit in oriente: sed hec via est maioris quantitatis per longum ꝗ per latum: igitur ⁊c. Minor iterum arguitur. Latitudo istius vie est a circulo cancri vsqꝫ ad circulum capricornij: quia sol non egreditur circulum cancri: quando vadit versus septentrionem: nec circulum capricornij quando vadit versus meridiem: neqꝫ circuit terram circūcirca per istam viam. sicut facit per aliā que est ab oriente in occidēs: sed facit sicut trāsiens per viam aliquam: qui quandoqꝫ vadit per mediū ipsius: quandoqꝫ per extremitates: quādoqꝫ ab vna parte: ⁊ quādoqꝫ ab alia: nō tamē egreditur ad eundem per campos. Et per mediū istius vie ab oriēte in occidens transit circulus equatoris declinans a circulo cancri viginti tribus gradibus: et. li. minutis s̄m sententiā Ptolomei: qui circulus est ab vno latere istius vie versus septentrionē ad modū vnius fossati. ⁊ circulus capricornij: qui est ab alio latere descendendo versus meridiē in modū alterius fossati est declinatus in idem: igitur via hic celi per latum a septentrione in meridiē. xlvij. gradus. et. xlij. minuta: et per longitudinē ab oriente ad occidens trecenti sexaginta gradus: ergo maior est longitudo istius vie ꝗ latitudo: quod erat probandū. ¶ Secunda conclusio. Mare mediterraneum est ab occidente in oriens: incipiens a mari magno vel occeano. probatur. Istud mare transit per longitudinem terre: ergo rationabile est ꝙ incipiat a parte minus nobili progrediens ad partem nobiliorem: sed occidens est pars celi minus nobilis oriente: ergo istud mare incipit ab occidente ⁊ vadit versus oriens: veniens autem ad oriens tantum quātū necesse est debet reuolui propter maiorem vtilitatem vt occupet plus de terra: et vt flumina que veniunt ab oriente: ⁊ ab alijs partibus possint melius in ipsum ingredi: hec autem reuolutio caput ⁊ finem habere debet ad partem septentrionis que nobilior est parte meridiei. ¶ Tertia conclusio. Aqua continua montiū ⁊ planicierum a mari mediterraneo est originaliter ⁊ a mari magno. Ista conclusio patet ex eo: quia nō potest esse a pluuia vel niue: cum aqua habens originem a pluuiis solum ⁊ niuibus non continue duret. vt igitur principiū iungatur fini ⁊ perpetuo continuetur aqua in montibus ⁊ fluminibus super terram mare magnum plurimū abundans aquis existens graue super terram pellit mare mediterraneū intra longitudinem terre: mare autem mediterraneum reperiens terram spongiosam ⁊ porosam pellit partes eius vsqꝫ ad summitatem montiuz a quibus descendens facit perpetua flumina. Item virtus celi sollicita ad generationem more magnetis ferrum trahit a mari mediterraneo ad summitates montium propter generationem, ⁊ nutritionem plantarum et animalium: ⁊ quoniam nullum violentum est perpetuum: et iste motus est perpetuus oportet cōcedere aquam naturaliter moueri etiam

non declinando vacuum: nec hoc est inconveniens: quia motus talis est ab extrinseco passo conferente vim: concurrit enim ad motum hunc duplex agens extrinsecū scilz mare magnum: ⁊ virtus celi: ⁊ consequenter duplex passum confert vim naturalis inclinationis: scz passum quod est materia: ⁊ passum qd est forma: materia enim inclinatur ad motum propter generationē plantarum ex illa aqua: ad quam generationem motus ille a natura ordinatur: quēadmodum materia confert vim in motum sursum vaporum ⁊ exhalationū: forma etiam confert vim per inclinationē: quia naturaliter inclinatur moveri a statu imperfecto ad statum perfectum: sicut ferrum ad magnetē: modo aqua continue perficitur ⁊ subtiliatur transeundo per terram et per montes. ¶ Quarta conclusio. Impossibile est totam terram habitabilem esse coopertam aquis. probatur: si sic: aut igit a mari magno vel mediterraneo: aut a diluuio ex abundātia pluviarum: non a mari magno: quia centrum magnitudinis terre non potest fieri centrum mundi: cum illud a virtute celi terminetur supra mediū mundi: nec a mari mediterraneo: quia non crescit propter continuū defluxum aquarū ab ipso ad radices terre ⁊ summitates montiū: nō etiā a diluuio: quia lz interdum ex forti coniunctione stellarum oriatur fortissima ⁊ profundissima pluuia cooperiens aliquod clima: non tamen totam terram propter causam stellarum habentiuz significationē potestatem ⁊ dominiū magis in vno loco terre q̄ in alio. Ex ista conclusione sequitur si diluuium aque evenit propter maximā coniunctionē stellarum humidam ad purgandum vitia terre: ⁊ in mūdo nihil reperitur sine suo opposito: oportet expectare maximam coniunctionem stellarum siccam inducentem ignem in aliqua parte terre comburentem illam simul cum aere propter purgationez peccatoꝝ. Ideo sapientes illius patrie preuidentes coniunctionē illam pestiferam humidam vel siccam per scientiam stellarum si euadere voluerint debent ab illo loco recedere.

¶ Terra habitabilis congrue est diuisa in septem climata que diuisa sunt ab oriente in occidens per longitudinem habentia initium ⁊ numeratione ab equatore ad septentrionem: quorum maius id dicitur aliis quod immediatius est equatori. Caput. xx.

P Ro declaratione dictorum venio ad diuisionem climatum

ponēdo primo istam conclusionē. Terra habitabilis seu discooperta aquis est congrue diuisa in septem partes quas climata vocamus. probatur: septem planetis diuisum est celū signorum in septem partes: in quibus habent potestatem ⁊ dominiū inequaliter: igitur a fortiori septē planetis diuidenda est terra in septem partes quibus inequaliter dominētur. patet consequentia: et antecedens arguitur. nam saturnus qui est dominus capricorni ⁊ aquarii habet in illis maiorem operationem q̄ in aliis signis: et Juppiter qui est dominus sagittarii ⁊ piscis etiam habet in his maiorem operationem q̄ in aliis: ⁊ consequenter sol habet maiorem operationem in leone q̄ in alio signo: ⁊ ita de aliis suo modo. ¶ Secunda conclusio. Septem climata sunt diuisa ab oriente in occidens ſm longitudinem: ⁊ non a septentrione ad meridiem ſm latitudinem: ita q̄ quelibet climata habent vnum caput ad oriens: ⁊ aliud ad occidens: non autem vnū ad equatorem: ⁊ aliud ad septentrionem. probatur: perfectio vniuersi consistit in variatione ⁊ oppositione rerum: vt vnuz per aliud cognoscatur: sicut est calor ⁊ frigus: amarū ⁊ dulce: temperatū ⁊ distemperatum: igitur climata non poterant esse eiusdē modi: sed fuit necessarium q̄ vnum esset temperatū et aliud distemperatū. Et si inuenitur clima faciēs homines albos: per oppositū est necessariū q̄ inueniatur clima faciens homines nigros: que omnia reperiuntur diuidēdo climata per lōgitudinē ab oriente in occidens: diuidendo autem per latitudinē a septentrione ad meridiem omnia quasi sunt eiusdem modi: quia omnia essent a latere equatoris habētia semper equalitatem dierum ⁊ noctium similitudinē gradualem frigiditatis ⁊ caliditatis omni anno bis.

estatem et hyemē: colligerentqȝ frumentum et vinū et essent omnis equalis in bono et malo. ¶ Tertia conclusio. climata habent initium et numerationē ab equatore ad septentrionem. Ideo ꝙ primum clima est a latere equatoris: et reliqua omnia degradādo procedunt vsqȝ ad septimum: quod in vltima habitatione versus septentrionem. probatur. Illud qḋ est nobilius propter suam temperātiam ꝙ aliquod aliud: rationabile est ꝙ sit caput et dicatur primū: et alia numerentur ab illo: sed circulus equatoris est terminus latitudinis omnium climatum. igitur dignum est ꝙ numeratio climatum incipiat a latere equatoris. ¶ Quarta conclusio. Primum clima scilicet quod ponitur a latere equatoris omnibus aliis dicitur esse maius: probatur: illud clima dicitur esse rationabiliter maius in quo maior bonitas et vtilitas reperitur: sed in primo climate maior bonitas et vtilitas reperitur: igitur illud est maius. patet consequentia cum maiori: quia in maiori corpore ē maior virtus: et plus influit: celum in maiori ꝙ in minori corpore: et minor arguitur: quoniam in illo loco ē summum temperamentum propter equalitatē dierum et noctium caliditatem et frigiditatem ibi est abundantia rerum: quia colligunt bis in anno: et cōsequenter ibi homines debent esse magis diuites et sapientes et maioris vite. ¶ Ex predictis sequitur primo ꝙ terra non est circulariter discooperta aqs: quia cum medium in circulo sit maius extremis. primum et vltimum clima essent minora aliis: sed est piramidaliter vel triangulariter discooperta aqua a virtute celi faciētecessare aquas illo modo: vt primum clima esset aliis maius. ¶ Secūdo sequitur ꝙ cum terra sit discooperta versus septentrionem mare videtur cōprehendere fines primi climatis a parte meridiei ab oriente ad occidens. Ideo Alphagranus posuit mare comprehendere illud quod pertrāsit terminos primi climatis a parte meridiei. et non sunt ibi multe habitationes. ¶ Tertio sequitur ꝙ saturnus est dominus primi climatis: quia saturnus est primus planetarum cum sit altior et habet maiorem spheram aliis: igitur dignum est ꝙ habeat maius et primum clima. Deinde saturnus: quia est laborator terre ad colligendum fructum requirit magis temperatum locum terre: huiusmodi autem est primum clima. ¶ Quarto sequitur ꝙ iupiter est dominus secundi climatis et mars tertii. et sic consequenter: quia non apparet ratio: quare primo planete attribuitur primum clima: quin secundo planete secundum clima: et sic per ordinem vsqȝ ad finem. Et si ex his arguitur saturnum esse nobiliorem sole: quia habet nobilius clima: negatur cōsequentia. qz cum toto hoc non operatur saturnus super suum clima nisi cum auxilio solis. et non econtra: sicut prima intelligentia est ceteris nobilior: quia licet habeat spheram appropriatam sibi: tamen mouet omnes alias virtute cuius omnes alie intelligētie suos mouent orbes.

¶ Inductio forme in materia essentialiter depēdet a virtute celi sine qua impossibilis est elementorum mixtio. Et quodlibet ex illis genitum a tali virtute dirigitur: ac etiam terre dispositio bona vel mala fit ratione illius directiui. Cap. xxi.

Quoniam mundus

iste inferior essentialiter depēdet a mūdo superiori iuxta sententiam omnium sapiētum tam naturalium ꝙ mathematicorum: ideo de omni dependentia tam mixtorum ꝙ elementorum est consequenter dicendum ponendo primo hanc conclusionē. Quelibet generatio vel inductio forme in materia essentialiter dependet a virtute celi: probatur: sicut se habet cera ad figuram sigilli: ita materia ad virtutem celi: sed impressio et forma cere essentialiter depēdet a figura sigilli. igitur etc. Patet consequentia cum minori: quoniam cera nunꝙ esset figurata supra figura animalis: plante domus vel castri. nisi sigillū sua figura imprimeret illam formam. maior autem est euidens sufficienti similitudine: quia sicut ad figurationem cere quattuor agentia essentialiter ordinata concurrunt scilicet imprimens sigillum motus et figuratus ad informationem materie necessario quattuor agentia concurrunt essentialiter ordinata. s. intelligentia celum motus celi et virtus eius que est significatio. et representatio rei faciende: et ex his venimus in noticiam primi motoris cognoscendo potentiam et magnitudinem eius: sicut venimus in noticiam artificis qui fecit sigillum. ¶ Secunda conclusio. Impossibilis est elementorū mixtio absqȝ virtute celi. probatur: elementa sunt contraria tam secūdum qualitates motiuas localiter ꝙ alteratiuas igitur mouērtur ad sua loca contraria et ab inuicem elongarentur nisi per virtutem celi inuicem approPinquarent: et miscerentur. sicut aqua et lapis: pro generatione calcis aut aqua et farina pro generatione panis nunꝙ inuicem miscentur: nisi eis applicaret motor extrinsecus illam faciens mixtionem. ¶ Tertia conclusio. Quelibet res generata ex elemētis habet supra se virtutem celi sui directiuam et conseruatiuam: patet: nam quelibet res generata ex elementis solueretur et destrueretur per motum elementorum ad loca propria: nisi illa per virtutem aliam preseruaretur que non videtur esse nisi virtus celi. sicut edificator habens facere suam operationem recolligit et vnit simul arenam calcem ligna et lapides ad faciendum domum: que quidem preseruatur ab edificatore et ruit deficiente illo. ¶ Quarta cōclusio. cōueniens et disconueniens dispositio terre est ex bona et mala dispositione celi. Ita ꝙ si celum in aliqua parte est bene dispositū: pars terre que est subiecta illi ē bene disposita. et si celum in aliqua parte est male dispositum etiam pars terre subiecta illi est male disposita: ideo vno anno est egritudo et epidimia i bobus et non in capris. Alio vero anno ecōuerso: quia Thaurus habens significationem supra boues illo anno se habet male: et alio anno bene. Capricornius vero significans capras illo anno se habet bene et alio anno male. ¶ Consimiliter dicatur de plantis ꝙ anno quo determinata virtus celi que habet regere et operari super suam plantam stabit bene: et illa sua planta bene se habebit. et si virtus se male habebit: et planta etiam male stabit. ideo vno anno sunt multe ficus: et pauce vue: multa olera et pauce fabe. multū frumentū: et paucū miliū. Alio vero anno ecōtra propter alias virtutes celi habētes augmētū. et bonā dispositionē sup plātis primitus male dispositis. ¶ Ex predictis sequitur primo ꝙ aurū argentum lapides pretiosi vna cum plantis et animalibus presupponunt virtutem celi: preter virtutes elementorum. quia elementa sine virtute celi nullam facerent generationem mixtorum. sicut nec farina panem cessante aqua: nec sigillum impressionem in cera deficiente figura: ideo corrumpuntur mixta quia deficit in eis hec virtus celi: que perpetuarentur sicut astra: si ab illis nunꝙ separaretur virtus illa eodem modo: sicut anima respectu corporis. ¶ Secundo sequitur omne mixtū preter formam substantialem esse cōpositum ex quinqȝ essentiis: scilicet quattuor elementis: et virtute celi quam sapientes vocant quintā essentiam: cui mixto vnūquodqȝ componentium dat operationem plus et minus secundum exigentiam sue potentie. Ita ꝙ ignis dat calefacere: aqua frigefacere: aer humectare: et terra desiccare. virtus autem celi dat preseruationem et tanto nobiliorem operationem: quāto celum est nobilius elemētis. ¶ Et propter istam causam inuenimus calamitam virtute elementorum infrigidare et desiccare. et virtute celi que est in ipsa ad se trahere ferrum: smaragdus autem virtute elementorum facit operationes consimiles operationibus elementorū. sed virtute celi que est in ipso necat vnum genus serpentium: scilicet nigrorum: nō autem

non autem alborum. Item alique herbe: ⁊ aliqui flores virtute celi mouẽtur reuoluti versus faciem solis: ⁊ aliqui non: sicut etiam acus qua reguntur naute per virtutem celi trahitur ⁊ reuoluitur ad stellã que vocatur tramontana. facte sunt etiam per virtutem celi et stellarum ymagines sub certo ascendẽte: que loquebantur ⁊ impediebant dracones in posa ⁊ serpentes: sicut etiam dicitur ꝙ columne herculis dabant responsa.

¶ Necesse est aliquam mineram alicuius esse coloris: ⁊ aliquam diuersorum: quia in diuersis sũt locis plante quoq; nedum substantialiter: verũetiam accidentaliter est opus distingui: in fructibus taliũ. si quasi saporum: aut colorũ est diuersitas: huius rei celum causa est. Cap. xxij.

Ad maiorem declarationem horum particularius descendendo sit hec prima conclusio. Necesse est aliquam mineram esse vnius coloris: ⁊ aliquam diuersorũ colorum. probatur: sicut est in arte sic ⁊ in natura. q: ars imitatur naturam inquantũ potest: sed artifex aliquando facit opus suum vnius coloris: ⁊ aliquando diuersorum colorum ad maiorem perfectionem ⁊ nobilitatem. Igitur etiã in natura virtus celi aliquando facit mineram vnius coloris: scilicet aurum ⁊ argentum. aliquando ex albo ⁊ nigro mixtum sicut calcedonium: aliquando vero guttatim ex multis coloribus vt iaspidem et porfidum. ¶ Secunda conclusio. necesse est aliquam minerã esse factam in vno loco. patet. quia inuenimus terram quasi totã mineratam. sicut campum seminatum. ⁊ causa huius est: quia corpus celi cum virtute sua non stat ociosum. Sed facit omnes mineras in terra: ex quo terra ex se nõ potest aliquid operari. Unde quelibet pars celi habet operari in terram suam operationem minere habens officium et dominiũ operãdi magis in vno loco terre ꝙ̃ in alio. Saturnus enim habet magis dominium in primo climate, ⁊ iuppiter magis in secundo: ⁊ mars in tertio. propterea inuenimus in aliquo loco mineram auri: ⁊ in aliquo mineram argenti: ⁊ in alio minerã saphyri. et in alio smaragdi: ⁊ in alio marmora nigra. ⁊ in alio alba: ⁊ in alio loco guttata ⁊ mixta coloribus: ad modum iaspidis de panthera porfidi.

¶ Tertia conclusio. necesse est plantas tam substantialiter ꝙ̃ accidentaliter esse. distinctas: patet: quoniam veniente sole sursum a loco in quo erãt inuenimus virtutem celi mouisse species grauium: ⁊ traxisse sursum humorẽ a terra ⁊ creuisse superius tãtum quantum est possibile plus ⁊ minus secundum exigentiam rei: ⁊ eis facit plantas ⁊ distinxit tantũ quantum est possibile more figuli figuras cere: ⁊ ex hoc inueniuntur plante diuersificate in radicibus ⁊ stipitibus. in ramis ⁊ floribus. in folijs ⁊ fructibus. in colore ⁊ odore: ⁊ in sapore ⁊ magnitudine: in paruitate in mollitie ⁊ duritie ⁊ in omni variatiõe que magis rationabiliter potest excogitari. Et quia accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum ꝙ quid est: distinguimus eas substantialiter vnicuiq; suum nomen imponendo: ita ꝙ aliqua vocatur cedrus: aliqua pinus: aliqua fraxinus. aliqua pirus. aliqua malum. aliqua rosmarinuz. aliqua salvia: aliqua menta. ⁊ quedam habent vnum nomen: ⁊ quedam aliud: ⁊ quedam sunt herbe. ⁊ quedam arbores. ¶ Quarta conclusio. celum est causa diuersitatis colorum ⁊ saporum eiusdem plante. vel fruct9. patet: quoniam virtus celi generans ex elementis plantam: sicut sigillum figuram ex cera trahit sursum humorem ex terra faciens stipitem ramos. flores. ⁊ folia. incipiens inducere formam pomi in vno pede sabtilissimo trahendo humorem ad intra ex corpore terre portandoq; illum super stipitem et super ramos quousq; induxerit perfecte formam pomi: tamen magis et minus secundum potentiã suã. Et quia intelligentia celi more optimi artificis non solum diuersa: immo idem vt ostendat potentiam diuersimode operatur. aliquando in eodem fructu ponit siccum ab vna parte: et humidum ex alia: vt fructus ille dulcis et amarus in diuersis partibus reddatur secundum ꝙ videmus in persico partem amaram intus: factumq; inde nucleum ⁊ partẽ dulcem de foris factamq; inde pulpam et partem duram terrestrem positam in medio inter vnam ⁊ aliã contrarium autem reperimus in nuce: scilicet dulce intus: et amarum extra. sed in pomo ranceo ponitur pars frigida acetosa intus. et pars odorifera extra. ¶ Ex his patet primo. quare inueniuntur plãte maxime et altissime et habentes folia et poma multum parua: sicut quercus et alia. Et per oppositum reperitur planta ꝓpinqua terre breuis ⁊ multum subtilis habens folia lata faciens pomũ suum maximum: sicut cucurbita, et alia: quoniam virtus celi dat prioribus plantis habendo humidum a dominio: alijs autem humidum aqueum. Secundo patet: quare lactuca est frigida et humida in secundo gradu. et porrũ calidum in medio tertij gradus: q: virtus celi miscens elementa simul pro forma lactuce dat illi multum de aqua ⁊ paruz de igne miscens autem pro forma porri dat illi plus de igne ꝙ̃ de aqua tantum quantum est possibile: ⁊ hoc formaliter vel virtualiter.

¶ Specifica animalium distinctio a specifica partium celi distinctione oritur. Et animalia partium diuersitas ex diuersitate partium signorum celi: colorq; in animalibus est per coniunctionem planetarum: licet diuersitas partiũ in animalibus sit ex diuersitate partium celi. Cap. xxiij.

De animalibus consequenter per comparationem ad celum est dicendum: ponẽdo quatuor cõclusiones: quarum ꝓ̃ma est ista. distinctio specifica animaliũ est a distinctione specifica partium celi. ꝓbatur. Ita dependet animal a celo sicut cera figurata a sigillo: sed aliud ⁊ aliud sigillum producit aliam ⁊ aliam figurã in cera: igitur alia ⁊ alia pars figurata celi producit aliam ⁊ aliam speciem animalia. patet consequentia cum maiori. ⁊ minor declarat. Nã sigillum figuratum figura hominis producit in cera formam hominis et figuratum figura leonis inducit in cera formam leonis. ⁊ sic de alijs figuris animalium igitur pariformiter signum capricornij in celo debet inducere formam capre in materia: et signum thauri formam bouis in materia. ¶ Et si ex his concluditur species animalium terre nõ esse plures ꝙ̃ sint signa celi. aut ꝙ animalia terre deberent esse ita magna sicut animalia celi: negatur cõsequẽtia: quia sicut intelligentia celi eodem conceptu numero secundum diuersas cõuersiones cognoscit plura diuersarum specierum. Ita idem signum celi diuersis aspectibus ⁊ coniunctionibus planetarum significat et producit indiuidua diuersarum specierum. Et sicut bonus artifex eodem instrumento plura distincta specie et figura producit: ita intelligentia celi eodem signo diuersa in specie ꝓducit. ¶ De magnitudine autem dico ꝙ sicut pater non producit filium equalem sibi: sed minorem secundum exigentiam materie et matricis: ita animalia celi non producunt animalia terre sub tanta quantitate: sed sub quantitate conueniente terre ⁊ sue speciei sicut enim seminator habet semina secundum conditionem agri: et pastor oues secundum exigentiam campi: ita animalia sunt magna ⁊ parua ſm exigentiã terre. ita ꝙ non debẽt esse nimis magna: nec nimis multa: q: excederent terram: non etiam debent excessiue esse parua vel modica: quia tũc aliqua pars

terre esset ociosa: debent ergo habere magnitudinē ꝛ numerum secundum naturam suam ꝛ conditionē terre. Et quia plante sunt propter animalia: ideo ille etiam sumunt diuersitatem specificam a signis celi: vnde alique plante nascuntur in aquis: quia animalia aquarum pascuntur illis: et alique reperiuntur in terra: qꝛ animalia terre cibantur: non tamen eodem modo: qꝛ alique herbe prosunt alicui animali que alteri nocent: sicut herba luparia interficit lupos. canes: ꝛ vulpes: ꝛ impinguat oues ꝛ boues. ¶ Secunda conclusio. diuersitas partium animalis est ex diuersitate partium signorum celi: quoniā sicut sigillum alia ꝛ alia parte producit oculum ꝛ nasum in cera: ita signum celi habens significare equum diuersis partibus producit in eo carnem/ossa/neruos/corium, et pilos/et, sicut aliquod sigillum imprimit figuram cum crinibus: vel cū cauda. aliud vero sine crinibus vel sine cauda. ita aliquod signum celi producit leonem cum cauda: ꝛ cum crinibus. Simiā vero aliud producit sine cauda ꝛ sine crinibus: et talis diuersitas partium est propter diuersitatem finium asinus autem habet spinam arcuatam: vt sit fortis ad sustinendum pondus: ꝛ equus depressā propter habilitatem selle. ¶ Tertia conclusio. distinctio colorum in animalibus est a distincta significatione et coniunctione planetarum cum signis. patet: nam qꝛ aliquis planeta significat albedinem et aliquis rubedinem: ideo aliquod animal est albū: et aliquod rubeum secundum se totum: et qꝛ non reperitur in mundo vnum oppositum sine alio: ideo oportet reperire animal nigrum: ꝛ animal viride secundum se totum: ꝛ qꝛ planete significantes diuersos colores simul cum signis vniuntur interdum: ideo generātur animalia diuersorum colorum: ita ꝙ habent album in vna parte. et nigrum: vel rubeum in alia parte: et qꝛ aliqua signa sunt mobilia: et aliqua fixa ideo quia reperiuntur animalia plurium colorum mutabilia in illis: sicut equus et canis: oportet ꝙ reperiantur animalia diuersorum colorum immutabilia. in illis sicut sunt sciroli et lepores semper habentes colorē album circa ventrem: ꝛ rubeum vel nigrum in dorso qꝛ si vnum oppositū reperitur in natura: oportet ꝙ reliquū reperiatur. Unde ꝙ aliquis equus habeat album in fronte ꝛ residuum nigrum: ꝛ aliquis econtra: ꝛ consequēter de alijs partibus sic diuersis ꝛ mobilibus est causa assignanda. ¶ Notandū secundū dicta sapientum: ꝙ luna significat album: saturnus nigrum: et mercurius colores permixtos. ¶ Item signum arietis significat faciē ꝛ caput. Thaurus collum. ꝛ gulam. gemini spatulas et brachia. et in quadrupedibus crura anteriora. Cancer pectus. leo stomachum renes ꝛ cor. virgo intestina. libra nates an chas. Scorpio virgam sexum et testiculos. Sagittarius coxas. Capricornus genua. Aquarius crura. et Pisces pedes. Quādo ergo fiet conceptio equi luna significante album existenti forti in ariete per coniunctionem vel aspectum: ꝛ aries signans caput ꝛ faciem: si non fuerit impeditus equus ille nascetur cū albo in capite vel in fronte. si fuerit in thauro illud signum erit in collo vel in gula. Et si fuerit in geminis habebit ipsum i spatulis vel in cruribꝰ anterioribus. Et si fuerit in cancro habebit illud in pectore ꝛ sic potest in omnibꝰ. vbi autem fuerit in cācro absqꝫ impedimento ꝛ habuerit aspectum ad librā que habet significare nates ꝛ anchas: ꝛ ad arietē qui habet significare caput: ille equus habebit signa albi in capite: in pectore: in natibus: et in anchis: et ita suo modo dicatur de alijs coloribus secundum diuersas partes: vbi autem sit diuersitas colorum secundum aliquam determinatam et pulchram figuram triangularem vel quadrangularem concurrit mercurius. ¶ Quarta cōclusio. diuersitas situs partium animalis est ex diuersitate situs partium celi patet: quia non apparet causa quare vna pars est dextra: et alia sinistra in animali nisi ex diuersitate partium celi. scilicet septentrionalis et meridionalis: quarum prima est dextra et alia sinistra: sicut enī ibi figuratur vnus circulus ponens septentrionem a parte dextra celi: et meridiem a parte sinistra: ita in animali datur via quodāmodo circularis transiens per testiculos: et medium capitis ponens vnum testiculum dextrum et alium sinistrum: vnum brachiū dextrum et alium sinistrum: vnum oculum vel pedē dextrum: et aliud sinistrum: et ita de alijs partibus: sic ꝙ illa pars est dextra et fortior in quam influit septentrionalis. Et illa est pars sinistra et debilior in quam influit pars meridionalis. ¶ Ex ista cōclusione sequitur primo: ꝙ motus progressiuus animaliū est primo et principaliter ab oriente in occidens: patet: quia primus motus celi et est illo modo. Et hoc potest exemplariter sic probari. ponendo ꝙ sint duo equalis cursus. Sortes et Plato in eodem puncto sole existente in medio erit supra caput eorum: ꝛ moueatur sor. ab oriente in occidens. Plato econtra. et patet ꝙ sor. ambulabit plus de terra et recipiet adiutorium a celo et a sole: dante illi plus de die: et de luce sicut homo qui capit per manum et auxiliatur ei: qui concorditer tenet viam suam. Plato autem ibit minus et erit impeditus absqꝫ auxilio celi. quia mouebitur contra celum: et non concordat cum ipso: et maxime impedietur a sole citius illi dante noctem. ¶ Secundo sequitur ꝙ ortus et occasus animalium est secundum ortum ꝛ occasum signorū: patet: quia sicut animalia zodiaci quando procedunt ꝛ nascuntur ab oriente primo mittit caput foras ascendentia superius ad medium celi. Deinde procedūt descendendo inferius ad occidens mittendo caput infra terram. Ita animalia generata per coitū quādo embrio qui est in corpore matris tenet caput versus caput matris: et pedes versus pedes: et latꝰ dextrum versus latus dextrum stans totum in modum matris: tunc in nascendo est vna virtus influxa celi que facit ipsum reuolui in ventre matris: faciens ipsum mittere prius caput ꝙ̄ pedes. Postꝙ̄ autem natum est animal veniens ad orientem de tenebris ad lucem crescit ꝛ augetur vsqꝫ ad medium sui temporis: quod est sibi datū: deinde minuitur declinans caput inferius ad occasum: ꝛ hanc similitudinem recipiunt omnia generata ex elementis tamē perfectius ex perfectiori.

¶ Caliditas solis causa est exhalationis leuis calide et sicce in ventre terre. Et calida ꝛ sicca exhalatio existens in ventre terre est causa materialis terremotuum: ꝛ eadem est causa ventorum atqꝫ tonitruorum.

Capitulum. xxiiij.

IAm de impressionibus meteorologicis que generantur infra et subtus terram ad vtilitatem plantarum et animaliū est dicendum. et primo de impressionibus ignis ponendo quattuor conclusiones: quarum prima est ista. Caliditas solis est causa exhalationis leuis calide et sicce in ventre terre: patet. quia radij solares repertentes terram porosam intrant concauitates terre remittentes humiditatem ꝛ frigiditatem terre et aque inducentes caliditatem copulatam siccitati ad quam sequitur leuitas ignea: ꝛ huius signū est: qꝛ aliqñ apparent res leues supra terrā eleuari ab his exhalatiōibus exeūtibus subtiliter poros terre. vñ sicut in ventre aialis ita in ventre terre ex ꝯsimilibus causis gñant ventositates que dicūtur exhalatiōes calide ꝛ sicce. Et ex isto habetur causa gñationis ignis in terra ꝛ flāme et fumi extra terram: quia talis exhalatio mota per concauitates terre reperit mineram sulfuris: quam sua caliditate accendit et inflammat: cuius fumus ꝛ flamma consequenter exit per terram perforatam: ꝛ si generatio est tanta aut maior ꝙ̄ corruptio. et co[n]s

fumatio quam facit erit intra terram ignis sempiternus. Propter istam causam pullulat de terra aqua calida ex qua alicubi fiunt balnea: et quia aqua transcendendo per terram recipit naturam illius: ideo aliqua aqua sapit naturam sulfuris. aliqua alluminis. et aliqua est acerosa. Ita q mutatur in colore sapore pondere odore grossitie mollitie frigiditate caliditate: eadem causa contingit tempore hyemali aquam subterraneam esse calidam. et tempore estiuo frigidam. quia sol veniens super partes terre fortissime calefacit eam: inducens in concauitatibus per poros exhalationes: que euntes per terram et reperientes aquam calefaciunt eam: veniente autem tempore hyemali: porositates terre constringuntur: et remanet aqua calida infra terram: que tempore estiuo frigescit propter recessum exhalationum per poros eo tempore factos a sole: hoc experimentaliter est notum in fimo: qui bene calcatus et pressus calefit ab intra mittens fumositates exterius ad modum fontium et fluuiorum tempore hyemali: vbi autem materia sit rara: sic q fumositates et exhalationes libere exeant non generatur talis calor nec inflammatio. ¶ Secunda conclusio. exhalatio calida et sicca existens in ventre terre est causa materialis terremotuum patet. quoniam talis exhalatio inclusa in ventre terre mota a natura sua et a suo contrario: et a virtute celi preliatur cum terra vt exeat: quam si inuenit duram et solidam leuat eam sursum cum tremore faciens eam spongiosam et ingreditur exhalatio sursum. si autem inuenit terram arenosam et spongiosam exit extra absque terremotu. propter istam causam profundatur interdum magnum spacium terre et fiunt lacus per concursum aquarum subterranearum ad locum illum: et sicut potest destruere montem reducendo ipsum ad planiciem ita potest generare eleuatam terram: et talis mons necessario esset spongiosus. ¶ Tertia conclusio. exhalatio calida et sicca est causa materialis ventorum patet. quia exhalatio illa mota magno impetu a sua leuitate et a virtute celi versus mediam. regionem aeris si non fuerit potens penetrare illam repercutitur ratione frigiditatis a regione illa ad diuersas differentias positionum: ex qua repercussione etiam partes exhalationis se percutiunt in sursum et deorsum generantur venti. ¶ Intelligendum q. xii. sunt venti: scilicet iiii. principales inuicem distantes per iiii. puncta opposita celi. et viii. collaterales. primus ventus est orientalis flans ab oriente in occidens. cuius collaterales sunt duo: scilicet ab oriente in septentrionem: et ab oriente in meridiem. Secundus ventus est occidentalis flans e contrario scilicet ab occidente in oriente. cuius collaterales sunt duo: scilicet ab occidente in septentrionem. et ab occidente in meridiem. Tertius ventus est septentrionalis flans a septentrione in meridiem: cuius collaterales sunt etiam duo. videlicet a septentrione in oriens. et a septentrione in occidens. Quartus ventus est meridionalis flans a meridie ad septentrionem. cuius collaterales sunt etiam duo. videlicet a meridie in oriens: et a meridie in occidens. et dicuntur venti collaterales: quia sapiunt naturam principalium. ¶ Quarta conclusio. exhalatio calida et sicca est causa materialis tonitruorum et aliarum impressionum ignitarum. patet. quia existentibus in medio regione aeris vapore aqueo et exhalatione ignea propter contrarietatem inuicem preliantur. et crescente vapore super exhalationem inclusam in illo per antiperistasim intenditur et fortificatur exhalatio: que non potens ibi stare frangit nubem in partibus debilioribus magno impetu faciendo sonum quem vocamus tonitruum: et videmus flammam que dicitur coruscatio. Ex hac exhalatione generantur fulgura hincinde per aerem fugientia secundum fortitudinem et debilitatem sue contrarietatis cedendo fortitudini et fugiendo versus debilitatem: sicut homo fugiens huc illuc ab inimicis circum circa existentibus. hac de causa interdum fulgur intrat domum huc illuc discurrens propter fugam a suo contrario. et dissipat muros et lignamina in diuersis partibus percutiens et interdum hominem de familia: et quia habet materiem leuem et subtilem citius in aere percutit res altiores quam depressas: interdum vero in domum penetrans capsam vel bursam comburit ea que sunt intus absque lesione capse vel burse. ¶ Ex ista conclusione sequitur primo. q fulgur non est lapis genitus in aere in modum sagitte: quia lapis talis ratione grauitatis non moueretur ad omnem differentiam positionis: sed moueretur statim deorsum sicut grando que est minoris grauitatis. Fulgur enim mouetur ad omnem differentiam positionis: vt patuit. generatur tamen interdum talis lapis ex materia terrestri mota sursum vna cum vaporibus et exhalationibus preliantibus inuicem in media regione aeris. ¶ Secundo sequitur. q quanto fulgur ab alto descendit tanto debilitatur et quanto a loco propinquiori tanto fortificatur. sicut sagitta fortius percutit a loco propinquiori quam remotiori. ¶ Tertio sequitur. q licet eque primo fiant tonitruum et coruscatio: non tamen eque primo percipiuntur: quia coruscatio citius videtur quam audiatur tonitruum: et eo quia visio illic multiplicat subito speciem visibilem. audibile autem successiue ratione motus aeris qui non potest subito fieri: vidimus enim sepe percussionem ante auditionem soni non obstante q simul fierent sonus et percussio. ¶ Quarto sequitur. q aliquando percipitur tonitruum sine coruscatione scilicet propter grossitiem aeris vel nubium: et aliquando econtra percipitur coruscatio sine tonitruo. aut propter paruitatem tonitrui. aut propter distantiam aut propter impedimentum ventorum. quare etc.

¶ Dicatur igitur q ex eadem materia: scilicet exhalatione calida et sicca fiunt terremotus in ventre terre: venti autem in prima regione aeris tonitrua in secunda regione. in tertia fiunt comete lancee et columne ignite: ac etiam capre saltantes et stelle que videntur de celo cadere: ita q exhalatio habens impedimentum ad exitum in ventre terre. causat terremotum: et habens impedimentum a media regione causat ventum: intrans autem mediam regionem ad ventrem nubis causat tonitruum. si autem ingreditur primam regionem in magna quantitate causat cometam et alia dicta. quare etc.

¶ Necessario aer diuiditur in tres regiones. in infima ros/pruina et nix liquida generantur. In media vero pluuia nix et grando: impressiones tamen aquee non ex elementis principaliter: sed ex virtute celi fiunt. Cap. xxv.

Lia fumositas est vapor ex quo generantur impressiones aquee: ideo sit hec prima conclusio. ¶ Necesse est spheram aeris esse diuisam in tres tunicas: scilicet superiorem. mediam. et inferiorem. probatur. elementum aeris mediat inter ignem et aquam et terram. igitur habet vnam partem semper calidam illam: scilicet que semper recipit influentiam calefactiuam ab igne: et hec vocatur prima regio. siue prima tunica aeris. deinde habet vnam partem semper frigidam: scilicet illam que semper recipit influentiam frigefactiuam ab aqua et terra. et hec dicitur secunda regio: vel secunda tunica aeris. ¶ Item necessario habet vnam partem que aliquando est calida: et aliquando frigida per presentiam et absentiam solis: et hec dicitur tertia tunica vel tertia regio aeris: que est immediata terre et aque: hec enim tempore estiuo est calida: et tempore hyemali est frigida. pars ergo semper recipiens caliditatem ab igne est regio superior: pars in qua reflectuntur solares radii propter obstaculum terre est inferior: alia autem ad quam non attingit inflectio radiorum: neque multiplicatio specierum ab

elemento ignis est media regio. ¶ Ex his sequitur primo mediam tunicam vel regionem aeris nō esse perpetuo frigidam occasione vaporum ascendentiū ad illam: qꝛ vapor est humidus ꝛ calidus actione solis. igitur vapores illam calefacerent ꝛ non frigefacerent. antecedens est necessarium: qꝛ si vapor est frigidus ꝛ humidus non ascenderet sed descēderet. In signum huius cū infrigidatur in media regione disponitur ad descensum. est ergo dicendum ꝙ a speciebus frigefactiuis multiplicatis perpetuo ab elemētis frigidis ad illam regionem: illa regio est perpetuo frigida: ex quo non habet contrarium ab aliqua virtute calefactiua: radij enim solares transeuntes per mediam regionem aeris non calefaciunt eā propter nimiam remissam reflexionem ratione nimie raritatis: potest enim infrigidari ipsa media regio a maxima frigiditate que est sub polis: quoniā sol ibi non habet potentiam ꝛ continuo est ibi sex mensibus nox: quare ꝛc. ¶ Secūdo sequitur ꝙ regiones aeris non semper sunt equalis quantitatis: qꝛ tempore estiuo propter maiorem reflexionem radiorum infima regio est maior ꝛ media minor ꝙ̄ fuerit tempore hyemali. et secundum ꝙ augetur calor in terra auxilio stellarū: sic maioratur infima regio: ꝛ media diminuitur. Et ista est causa ꝓpter quam habemus vnam estatem calidiorem alia: ꝛ vnam hyemem frigidiorem altera: qꝛ stelle calefactiue auxiliantur solit vna estate ꝛ non alia: ꝛ stelle frigefactiue influūt magis vna hyeme ꝙ̄ alia. ¶ Secunda conclusio: in regione infima aeris generātur ros pruina. ꝛ nix liquida. ꝓbatur. Nam oriente sole in mane: ꝛ veniente ad medium celi calefaciendo aerem: ꝛ eleuando ex terra continue vapores humidos: ꝛ eo declinante ꝛ intrante sero sub terra: ꝛ aere ꝓcedente ad frigus noctis huiusmodi frigus inueniens vaporem parū eleuatum a terra coagulat ipsum faciens illum rorem in estate: ꝛ in hyeme pruinam: transeunte autē estate versus hyemem fortificatur frigus in nocte faciens quasi niuem liquidam. Potest tamen expedite dici ꝙ sicut aliqua exhalatio tenuis non potest intrare mediam regionem aeris: ꝛ ex illa generatur ventus si fuerit multa: ita est aliquis vapor debilis non potens penetrare illam regionem: ex quo de nocte generatur ros tempore estiuo: ꝛ tempore hyemali pruina. tempore autem intermedio nix liquida. ¶ Intelligendum ꝙ si aer est grossus vel nubilosus non generatur ros neqꝫ pruina: qꝛ tunc est magis calefactus a sole: ꝙ̄ quando est subtilis propter maiorem adherentiam ꝛ reflexionem. Ideo in nocte seruatur caliditas illa: que cum non habeat ex natura sua coagulare non generatur ros neqꝫ pruina: etiam flante vento impeditur generatio roris ꝛ pruine. propter siccitatem vel caliditatem inductam per ventum. ¶ Tertia conclusio. in regione aeris media generantur pluuia nix ꝛ grando. patet qꝛ illa est frigidissima habens causam generationis omnium illorum: vnde media regio non est vniuersaliter frigida: sed magis versus superiorem regionē ꝛ minus versus inferiorem. In prima ergo parte vapor penetrans conuertitur in pluuiā. In secunda parte propter nimiam frigiditatem conuertitur in niuē: que in descendendo aliquando propter suam raritatem a calore solis conuertitur in aerem. aliquando vero conuertitur in pluuiā. ꝛ hec est causa propter quam non habemus niuem in estate: sed bene in hyeme. In tertia vero parte adhuc frigidiori fit maior coagulatio: ꝛ generatur grando: que propter suam potētiam descendit absqꝫ resolutione totali in pluuiam vel in aerem: ꝛ hec est causa quare in hyeme non generatur cōmuniter grando: sed bene in estate: qꝛ in hyeme nunꝙ̄ mouetur vapor ad illam superiorem partem medie regionis ꝓpter debilitatem solis nō potentis tantum eleuare nisi auxilio astri calefactiui ꝛ attractiui: sed tale auxilium est raro: rotunditas autem grandinis prouenit ex confricatione aeris calidi in descensu. sicut lapis per flumen. ¶ Et ex isto sequitur grandinem aut pluuiam minutam significare descensum ab alto consumendo se propter fricationem aeris calidi. Ita ꝙ quāto de altiori loco ꝓuenit tanto erit minuta grando ꝛ rotūdior: econtra veniens a loco propinquiori erit grossior: ꝛ grando minus rotūda. ¶ Ex predictis sequitur primā niuē in hyeme esse in monte ꝛ non in plano ꝓtꝫ qꝛ nix genita in principio hyemis descendit per aerem frigidum ad aliquem montem frigidum: veniens autem ad planitiem reperit caliditatem resoluentem niuē in aerem: si fuerit modica: si autem multa resoluit in pluuiam: ꝛ hec est causa quare tunc videmus niuem in montibus ꝛ non in plano: sed veniente magno frigore in aere ꝛ in terra ex elongatione solis apparet nix in plano sicut in monte. ¶ Quarta conclusio. Impressiones aque non sunt principaliter ex elementis: sed a virtute celi. patet: quia elementa ex occasione contrarietatis non mouentur inuicem: sed recedunt ad locum contrariū: igitur est dare virtutem celi que moueat elementa ad se inuicem: vt huiusmodi impressiones generentur ad vtilitatem mundi: ꝛ dicit ꝙ saturnus qui est dominus aquarum mouet elemēta ad generationem omnium impressionum humidarum: sicut mars qui est igneus disponit elementa ad generationem omnium impressionum ignitarū: ꝛ inflammabilium. ideo sicut ros. pruina. nix. grādo. ꝛ pluuia sunt effectiue a saturno: ita terremotus venti: tonitrua. comete. ꝛ alie impressiones calide ꝛ sicce sunt effectiue a marte. ¶ Et ex istis sequitur ꝙ̄ ꝙ abundantia fames. pax ꝛ guerra ꝛ alia accidentia diuersa ſm diuersitatem temporum ꝛ locorum sunt principaliter a virtute celi mouente ꝛ disponēte hec inferiora. abundantia enim panis vini ꝛ fructuum est a saturno: pax et concordia hominum ꝛ animorū est a Ioue: fames autē ꝛ guerra sunt a marte disponente ad siccitatem ꝛ inflammante corda hominum ad effusionem sanguinis ꝛ vindicte. Nec ista semper sunt ꝛ vbiqꝫ: sed in diuersis locis ꝛ temporibus: iuxta fortitudinem ꝛ debilitatem dictorum planetarum. Nam vbi saturnus est fortis ꝛ non impeditus: ibi est abundantia. vbi autem est debilis ꝛ mars est fortis: ibi est fames ꝛ sterilitas. Et quando iupiter est fortis ꝛ non impeditus tunc est pax: quando autem est debilis: ꝛ mars fortis est guerra. ꝛ videbimus ad experientiam animos hominum successiue ad guerrā disponi: sicut successiue mars fortificatur. quare ꝛc. ¶ Motus celi est localis sine sono: ꝙ celum est quātum sine augmento ꝛ diminutione habēs luciditatem sine colore proprie dicto: cuius stelle oēs sphericé sunt.

Caput. xxvi.

Dicto de accidētibus

mundi inferioris: cōsequenter est dicendum de accidentibus mundi superioris sensibilibus proprijs ꝛ cōmunibus: ponēdo primo istam conclusionē. celum habet motum localem: sed non habet sonum. Prima pars est euidēs: quia celum mouetur ab oriente in occidens ꝛ a septētrione in meridiem. Secunda vero ostenditur. quia sonus non fit absqꝫ aere ꝛ percussione: sed in celo nō est aer neqꝫ percussio: sic nec durities vel mollities: eo quod iste sunt qualitates consurgentes ex qualitatibus primis: que in celo nullatenus reperiuntur. Itē in celo non posset esse sonus absqꝫ confricatione ꝛ violentia: ad quam tandem sequitur corruptio: que celo nullatenus potest inesse. ¶ Notandum circa primam partem conclusionis ꝙ motus localis quo celum mouet non est velocissimus possibilis: quia tunc celum ita velociter moueretur ꝙ non discerneretur dies a nocte: ꝛ non cognosceretur dies vel hora: neqꝫ astrologi colligere possent motū suū per instrumēta: nō est etiam tardissimus possibilis: quia tūc dies esset adeo magnus ꝙ non videretur habere finem: ꝛ similiter nox: ꝛ consequenter impediretur generatio.

quia sol moraretur in estate tantum supra terraz ꝙ
omnia adureret: ⁊ in hyeme nox esset ita lõga ꝙ om
nia propter frigus perirent. Quia igitur celũ est cor
pus perfectissimum sibi debet competere perfectissi
mus motus: sicut sibi competit perfectissima figura
vel quãtitas: ideo sibi competit motus medius in
ter velocissimum et tardissimum possibilem qui est
motus temperatus ⁊ vniformis: nam si esset diffor
mis non posset mensurari motus mũdi inferioris:
cum non foret regularis: ⁊ per consequens motꝰ in
ferior non dependeret essentialiter a motu superio
ri: quod est contra scientiam omnium sapientium.
Ut ergo mundus ordinate incedat: oportet celum
semper vniformiter ⁊ eodem modo moueri: saltem
quo ad tempus. quia quo ad subiectum difformiter
mouetur. velocius enim mouentur partes circunfe
rentiales celi q̃ centrales circa polos. ¶ Ex eodem
fundamento possumus concludere solem esse perfe
ctiorem alijs planetis: quia stat in medio. ⁊ Martẽ
ac venerem esse alijs. iiij perfectiores: quia sunt ꝑ
pinquiores soli. ⁊ lunam ⁊ saturnum esse alys imꝑ
fectiores: quia sunt remotiores a sole. ¶ Secũda cõ
clusio. celum habet quantitatem sed non augmen
tum vel diminutionem: prima pars est euidens. qꝛ
habet longitudinem latitudinem et profunditatẽ.
Secunda similiter. quia celum nõ posset augeri vel
diminui nisi per alterationem qualitatum prima
rum. sed talis alteratio non est compossibilis celo:
sicut nec generatio vel corruptio. igitur ⁊c. Unde vult
Aristoteles celum non posse moueri: eo modo quo
iam mouetur si aliqua stellarum efficeretur maior.
aut minor. Et si arguitur de sole luna ⁊ stellis que vi
dentur maiores in oriente ⁊ occidẽte. dicitur ꝙ hoc
est ratione vaporum qui continue eleuantur a sole
maiores ⁊ grossiores in oriente ⁊ occidente q̃ in me
ridie: nam in meridie propter magnam potentiam
⁊ virtutem solis faciliter resoluũtur et remanet aer
subtilis et clarus: in oriente vero ⁊ occidente propter
suam debilitatem fit modica resolutio: ⁊ consequen
ter manet aer plenus vaporibus grossus et obscu
rus: et in signum huius: quia tunc visus absq; impe
dimento radiorum soli directe respicit solem iudi
cans illum esse rubeum: radij enim solares multum
reflexi ⁊ refracti a vaporibus grossis representant
illum maiorem: sicut etiam denarius in aqua ma
ior videtur q̃ extra aquam. ¶ Tertia conclusio. ce
lum habet lucem: sed non colorẽ proprie dictũ prima
pars est euidens et secunda declaratur. quia color
proprie dictus cõsurgit ex qualitatibus primisꝰ que
non sunt in celo color tamen communiter dictus re
peritur in celo. eo modo quo loquitur Arist. secun
do de anima. quod color est primum obiectum vi
sus: et in libro de sensu et sensato ꝙ omnia corporea
colore participant: sic etiam dictum fuit planetas
colorari diuersis coloribus non proprie sed large:
quia nulla stella habet proprie colorem: sed solum
lucem receptam a sole que videtur esse diuersorum
colorum iuxta diuersitatem subiectorum recipien
tium illam sicut etiam lune vna pars videtur alte
ra clarior propter maiorem raritatem vel densita
tem repertam in vna parte q̃ in alia: sicut etiam
yris cum videtur esse diuersorum colorum propter
diuersam reflexionem radiorũ solis in diuersis par
tibus nubis roride. Et si dubitatur de causa ꝓpter
quam celum apparet azurei coloris non assignetur
vapor medius pro causa: quia per idem stelle appa
rerent azurei coloris: sicut apparet quodcunq; colo
ratum si inter ipsum et oculum ponatur vitrũ azu
rinum: sed dicatur ꝙ sicut ex duobus coloribus: quo
rum vnus est clarus. alter obscurus resultat artifi
cialiter color azureus: ita ex claritate solis ⁊ obscu
ritate quam visus reperit in profunditate celi non
terminante visum: vbi non est stella resultat appa
renter color azureus. Aqua enim videtur obscura
in magna profunditate vbi non terminatur visus
et clara: vbi terminatur visus. et sicut color azureus
artificialiter factus est clarior quando habet plus
de colore claro: ⁊ obscurior quando habet plus de co
lore obscuro: ita celũ de die videtur esse coloris azu
rini clari propter maiorem claritatem solis: et de
nocte apparet coloris azurini obscuri propter mi
norem claritatem solis. ¶ Quarta conclusio. queli
bet stella est figure spherice: sed non quelibet sphe
rica videtur. prima pars est nota: ex quo celum est
perfectissimum et figura circularis est nobilissima.
Secunda pars est sequens experientiam: quia stel
le orbis signorum angulariter videntur cum appa
reant cõtinue scintillare. Et hoc est propter magnã
distantiam facientem debilitatem et motum in ocu
lo radiorum venientium ab orbe signorum ad illũ
planete autem vt sol et luna habent propinquita
tem ad nos facientem formam in radio multiplica
to ad oculum: quanto enim res est distãtior ab ocu
lo tanto videtur sub minori angulo. et quanto pro
pinquior tanto apparet sub maiori. ¶ Sed dubium
est de venere que apparet aliquo modo scintillare: ⁊
hoc non est ratione distantie: quia tunc planete su
periores scintillarent: quod est contra experientiã.
Dicitur ꝙ perfectio mundi consistit in varietate re
rum tantum quantum est possibile: nam quia ali
quid est album. et aliquid nigrum. ideo aliquid est
quod non est album. nec nigrum scilicet rubeuz vel
pallidum: et quia aliquid semper mouetur: scilicet
celum. et aliquid non semper mouetur scilicet ter
ra: oportet aliquid esse quod aliquando mouetur:
et aliquando non mouetur scilicet lapis vel lignũ.
Item quia aliquid est clarum simpliciter. vt sol et
aliquid simpliciter opacum: vt terra vel lapis. opor
tet dare tertium inter ista quod sit aliquo modo cla
rum. et aliquo modo opacum: et hoc est luna. Ita
in proposito aliquod corpus luminosum simplici
ter scintillat. vt quelibet stella orbis signorum et ali
quod nullo modo vt sol et luna: ergo est dare corpꝰ
luminosum quod aliquo modo scintillet: et aliquo
modo non scintillet: et istud est venus. Causa autez
huius est: quia excessiua distantia vna cum paruli
tate quantitatis proportionata illi distantie est cau
sa scintillatiõis simpliciter corporis luminosi. ideo
stelle zodiaci simpliciter scintillant: temperata autẽ
distantia vna cum magnitudine quantitatis pro
portionata illi est causa non scintillandi aliquo mo
do ideo sol et luna mercurius. Mars. Iupiter. et sa
turnus nullo modo scintillãt: sed tẽperata distãtia
vna cũ paruitate q̃titatis disproportionata illi est
causa aliquo modo scintillandi et aliquo modo nõ
scintillãdi. ideo venus aliquo modo scintillat ratio
ne distantie temperate ad visum: et aliquo modo
scintillat ratiõe paruitatis disproportionata illi di
stantie. ¶ Intelligendum ꝙ coloratum colore pro
prie dicto in nulla distantia scintillat: quia non ha
bet radios distinctos a sua specie visibili corpus au
tem lucidum: quia habet radios distinctos a specie
visibili in excessiua distãtia scintillat. Deinde opor
tet assignare causam propter quam et maxime de
nocte oculus non percipit radios corporis luminosi
presentati in modica distantia: et in aliqua maiori
distantia percipit illos tanq̃ mobiles iterũ in ma
iori percipit illos tãq̃ immobiles. Dicitur ꝙ in pri
ma distantia species visibilis est fortis: et reflexio
luminis debilis. In secunda distantia econtra spe
cies visibilis est debilis et reflexio fortis. In tertia
vero distantia tam species visibilis q̃ reflexio lu
minis est debilis. quare ⁊c.

¶ Horarum numerus, ⁊ temporis est numeraliter a
planetis. licet horarum diei numerus sit per ascen
sum et descensum signorum. Et dies non est adequa
te. xxiiij. horarum. et ordo dierum non est secundum
ordinem planetarum: licet habitantibus sub equi
noctiali menses sint semper equales non tamen ha

bitantibus alibi.

Capitulum xxvij.

CElum cum sua virtute et intelligentia non solum dat nobis motus et operationes quibus perficimur: et dei potentiam declaramus: sed etiam mensuras eorundem motuum et operationum. vt pura horam diem mensem et annum quibus talium distincte cognoscimus longitudinem et breuitatem. Ideo hec sit prima conclusio. Numerus horarum temporis est numeraliter et denominatiue a planetis. sed numerus horarum diei est ab ortu et ascensu signorum. prima pars declaratur: quia planete sunt. vij. quibus respondent in spe. vij. colores septem sapores. septem metalla. vij. scie liberales. igitur per idem illis respondere videntur. vij. hore: quarum vna est saturni. alia iouis: alia martis: alia solis. et sic deinceps. Secunda pars etiam declaratur nam tempus in quo signum oritur dat nobis horam: sed vnumquodque signum diuiditur in duas partes oppositas. s. in superiorem: et inferiorem: aut in anteriorem et posteriorem: igitur vnumquodque signum facit operationes oppositas et diuersas: et per consequens non potest oriri in vno et eodem tempore: imo debet facere duo opposita tempora et diuersa. vnum in quo ascendat pars anterior que est nobilior: et aliud in quo ascendat pars retro: que duo tempora nos vocamus duas horas. Et quia vnumquodque signum est triginta graduum: ideo tam pars anterior quam posterior est quindecim graduum. igitur quando quindecim gradus fuerint eleuati apud orizonta erit eleuata medietas signi: et habebimus vnam horam. et quando quindecim retro ascenderint erit eleuata tota pars posterior habebimus vnam aliam horam: et per consequens in ascensu vniuscuiusque signi habemus duas horas oppositas: sed signa sunt. xij. igitur hore diei naturalis sunt. xxiiij.

¶ Secunda conclusio. dies non est adequate. xxiiij. horarum: sed aliquantulum plus: probatur: ponendo quod sol sit in primo puncto Arietis de mane super circulum orizontis in principio diei: et patet quod celum circulariter mouebitur supra et subtus. ac etiam ascendet ad orientem vnumquodque signum in duabus horis: et erit regressus primus punctus arietis in. xxiiij. horis sequenti mane in oriente ad circulum orizontis: et non erit adhuc dies: quia sol precise perambulauit. lix. minuta et octo secunda in oriente: qui numerus est ipsius solis in vnaquaque die parum minus vno gradu: igitur oportet quod sol sit quinquaginta nouem minutis: et octo secundis sub terra: in oriente antequam sit dies. et per consequens oportet quod celum voluatur illo toto spacio. s. quinquaginta nouem minutorum et octo secundorum. Et tunc erit sol ad orizonta: et erit completa dies: qua quidem causa tantum plus erit. xxiiij. horis quantum celum tardabit reuolutionem quinquaginta nouem minutorum et octo secundorum: igitur quando sol erit apud meridiem, erunt plus sex horis: et sic in alijs quartis. quod autem dies dicatur esse solum. xxiiij. horarum hoc est propter excessum insensibilem. ¶ Intelligendum quod hec conclusio est posita solum probabiliter ex opinione quorundam ad videndum deductionem: quia potest concedi quod dies est solum. xxiiij. horarum. et in casu isto dicitur quod quando primus punctus arietis erit reuersus ad orizonta: tunc erit ibi sol non per motum proprium quo mouetur in ariete quinquaginta nouem minutis: et octo secundis sed per motum celi quo mouetur per circulum medij celi secantem circulum orizontis in duobus polis: aliter quodlibet signorum daret nobis plusquam duas horas in suo ortu: et ascensu ad orizonta. ¶ Tertia conclusio. licet denominatio et numerus dierum sit denominatiue: et numeraliter a planetis: non tamen ordo dierum est secundum ordinem planetarum. prima pars est nota: quia sicut planete sunt septem: ita dies sunt septem. et sicut planetarum vnus est saturnus: et alius iupiter: et alius mars alius sol. et sic de alijs. ita dierum vnus est dies sabbati: alius dies iouis. alius dies martis: et sic consequenter. Secunda pars etiam est clara. quia saturnus et iuppiter sunt planete immediati: non tamen sunt immediati dies sabbati. et dies iouis: sed mediat dies veneris. similiter iuppiter et mars sunt planete immediati: non tamen sunt dies immediati dies iouis et martis: sed mediat dies mercurij. et ita consequenter de alijs. ¶ Causa autem huius diuersitatis inuestigatur hoc modo. Nam sicut mensis et annus componitur ex septem diebus: ita dies componitur ex septem horis per reiterationem: et dignum est quod planeta qui est dominus prime hore diei denominet ipsam diem: sicut lux denominat lucernam: et caput capillum. Igitur saturnus est dominus prime hore sabbati ex quo dies illa denominatur a saturno. Secunda vero hora est iouis. Tertia martis. Quarta solis: et sic consequenter: ita quod octaua. xv. et. xxij. per iterationem est saturni. Igitur vigesima tertia erit iouis. et vigesimaquarta martis. vbi completur dies: et oportet incipere a capite viginti quatuor horarum procedendo secundum ordinem planetarum: et quia statim post martem sequitur sol: igitur prima hora diei post sabbatum est hora solis. igitur primus dies post diem sabbati debet esse dies dominicus qui est dies solis et sic consequenter numerando prima hora diei post dominicum est hora lune: et per consequens dies ille est dies lune: et sic consequenter. ¶ Ex ista causa conceditur quod dispositio bona vel mala rei generabilis: et corruptibilis est originaliter et indicatiue a mixtione bona vel mala planetarum cum signis: quia res habens principium necessario incipit in aliqua hora alicuius signi: sed signa non possunt facere operationem sine suis planetis: nec econtra: sicut nec corpus sine anima: nec econuerso. igitur si planeta et signum dominentur alicui hore: oportet quod dominentur rei habenti initium in illa hora. Et per consequens si mixtio planete cum signo erit bona vel mala necessario dispositio rei subiecte erit talis.

¶ Quarta conclusio. licet habitantibus sub equinoctiali menses sint semper equales: non tamen habitantibus alibi. prima pars patet: quia illis. signa semper ascendunt eodem modo: et secunda probatur: quia habitantibus in alijs climatibus aliqua signa ascendunt directe: et aliqua tortuose: sed citius pertranseunt signa tortuose ascendentia punctum orizontis quam directe ascendentia. Igitur sol faciens in quolibet signo vnum mensem faciet menses inequales: ita quod stante sole in sex signis tortuose ascendentibus que sunt a principio capricornij, vsque ad finem geminorum menses sunt minores: stante autem, cum alijs sex signis oppositis directe ascendentibus a principio cancri vsque ad finem sagittarij: menses sunt maiores: vnde est aliquis locus in parte septentrionis in quo thaurus qui est ex signis tortuose ascendentibus prius emittit caudam apud orizonta quam caput: ideo habet mensem paruum: et consequenter alia que quasi emittunt simul partem superiorem et inferiorem: conformiter ad predicta dicunt aliqui dies et horas esse inequales: ita quod signa tortuose ascendentia faciunt minores dies: et horas quam signa directe ascendentia: et consequenter menses in quibus signa directe ascendunt.

habent maiores horas. ⁊ maiores dies viginti quatuor horarum: ꝙ menses in quibus signa tortuose ascendunt. Hoc tamen non est necessarium: q᷑ sol facit mensem motu quo mouetur in zodiaco a septentrione in meridiem: et facit diez motu quo mouetur in circulo mediū celi ab oriente in occidens: hoc autē fit a signo moto in oriente super circulum orizontis. ¶ Ex predictis potest assignari causa quare in aliquo tempore anni aurora est maior: ⁊ crepusculū minus. et tempore sibi opposito aurora est minor ⁊ crepusculum maius: q᷑ sol aliquando veniēs de sub terra non directe: sed oblique ascendit ad circulum orizontis: ita ꝙ splendor eius illuminat orizonta supra terram grandi spacio temporis anteꝙ sol sit supra terram: ⁊ propter hoc habemus tunc longum mane siue auroram: ecōtra autem eodem die habemus sero: seu crepusculum paruum: q᷑ sol tunc non oblique ad latus orizontis descendit subtus terram: sed directe modico tempore illuminando terram supra orizonta: ⁊ hoc contingit maxime in vere sole existente in ariete thauro et Gemini. In autūno vero opposito illi sole existente in Libra Scorpione ⁊ Sagittario ipse ascendit directe sursum: et oblique deorsum: ideo tunc est paruum mane ⁊ magnum sero.

¶ Causa autē oīm dictorum est: quia aliquod signum ascendit directe: et aliquod oblique: et quoddam plus et quoddam minus: ꝙto ergo signum ascendit magis oblique tanto ante ortum solis habem⁹ maius mane ⁊ paruum sero: et econtra ꝙto ascendit magis directe tanto habemus mai⁹ mane et maius sero: quoniam signum quod ascendit directe descendit oblique et econtra propter obliquitatem circuli zodiaci: et diuersitatem orizontis: ideo magis oblique ascendit in vno orizonte ꝙ in alio. ¶ Dicatur ergo ꝙ a principio capricornij vsꝙ ad finem geminorum crescit mane ⁊ sero minuitur: econtra autem a principio cancri vsꝙ ad finem sagittarij minuitur mane ⁊ sero augetur. Ita ꝙ a principio capricornij est minus mane: ⁊ continue fit maius vsꝙ ad finem geminorum. In principio vero cancri incipit minui mane vsꝙ ad finem sagittarij: vbi inuenimus post occasum solis maius sero quod eē possit. Et totum quod dictum est posset declarari in sphera quam sapientes fecerunt ad exemplar mundi ⁊c.

¶ Necessario sol facit annos diuersificatos terminans annum in die perfecto cum sex horis plus: qui sol dat nobis annum trecentorum sexagintaquinꝙ dierum completorum cum sex horis.

Capitulum. xxviij.

Nunc de compositione anni ex suis diebus horis ⁊ septimanis est consequenter dicendum. ponendo hāc cōclusionem. Necesse est solem facere annos diuersificatos. probatur. nos inuenimus maximā diuersitatem in omnibus animalibus plantis ⁊ lapidibus riuis fluminibus: montibus ⁊ vallibus: et in omni alia operatione: vt non sit simile vnum alteri absꝙ diuersitate in materia vel forma. per quam operationem cognoscimus et probamus scientiam et potentiam artificis mundi qui est deus altissim⁹ sublimis ⁊ magnus: igitur potestas scientie ⁊ nobilitas primi artificis nō potest per aliud cognosci ꝙ per operationem diuersificatam. in signum huius omnes homines querūt nouitates: ergo necessariuz est solem taliter disponere cursum suum ꝙ faciat dispōnes annorum diuersificatas. ¶ Ex ista conclusione sequitur primo ꝙ sol non potest complete ambulare vno die gradum vnuz: quia si ambularet in die gradum vnum complete non faceret annos diuersificatos: immo inciperet ⁊ finiret annum semꝑ ad vnum ⁊ eundem locum diei. ¶ Secundo sequitur. ꝙ necesse est solem incipere annum ⁊ terminare in die perfecto cum aliquot horis plus. et hoc vt artifex delectetur in operatione variata ⁊ noua que est nobilior. ¶ Secunda conclusio. sol terminat annum in die perfecto cum sex horis plus. Probatur. Cū in celo reperiantur. iiij. anguli ad modum domus rationabiliter debet incipere et finire in angulo. Nō quidem in eodem debet esse principium et finis: quia tunc operatio non esset variata: nec annus diuersificatus: sed in alio scdm ordinē. ita ꝙ si inceptio est in oriēte finis anni erit i meridie. ⁊ sic vltra ꝑ alios angulos. igit̄ semꝑ finis anni erit in die cōpleto cū sex horis plus: q᷑ ab vno angulo ad alium sunt sex hore: sicut ab ortu solis vsꝙ ad meridiem: a meridie vsꝙ ad occasum que est quarta pars celi cum opposita graduum ex quibus contingunt. xv. gradus pro qualibet hora. ¶ Tertia conclusio. sol dat nobis annum trecentorum sexaginta quinꝙ dierum completorum. Probatur. Annus componitur ex quinquagintaduabus septimanis ⁊ vno die. Igitur conclusio vera: patet consequentia: quia numerus conclusionis resultat ex numero antecedentis. prima pars antecedentis sic declaratur. Celum componitur ex tercentis sexaginta gradibus facientibus numerū perfectum: q᷑ iste numerus resultat ex duodecim signis: et quodlibet signum ex tribus faciebus: quarū quelibet componitur ex decem gradibus qui est numerus perfectus. igitur numerus septimanaꝝ anni debet esse ita propinquus huic numero celi: sicut est possibile. igitur septimane sunt quinquaginta vna vel quinquagintadue. patet consequentia: quia quocunꝙ alio numero dato ille esset nimis remotus a numero celi per excessum vel defectum: sed non possunt esse quinquagintavna septimane propter numerum imparez qui est impfectus: et numerus graduū celi est perfectus: sunt igitur quinquagintadue septimane facientes numerum parez: quod erat ꝓbandum. ¶ Secunda pars antecedentis probatur scilicet ꝙ annus componitur ex vno die vltra septimanas quinquagintaduas: quia si non: igitur si annus inciperet die dominico terminaretur die sabbati: et iteruz si inciperet die dominico terminaret̄ die sabbati: quod est falsum: quia annus debet variari propter nobilitatem et potentiam summi artificis: ita ꝙ aliquando incipiat die dominico: et aliquando die lune: et sic consequenter: vt quilibet planeta habeat suum annum: sicut habet suum diem et suam horam. oportet igitur ꝙ annus incipiat ⁊ finiat eodem die: ita ꝙ si incipiat die dominico: finiat die dominico: ⁊ alter annus incipiat die lune: ⁊ si inceperit die lune finiat die lune. et alter incipiat die martis: ⁊ sic per ordinem in alijs. propter quam causam Kalendarium incipit ⁊ finit per a. ergo necessarium est ꝙ annus incipiat in septimana completa ⁊ vno die plus. ergo septimanis. lij. ex quibus componitur annus oportet superaddere vnam diem quod erat ꝓbandū. ¶ Quarta conclusio. sol dat nobis annum trecētorum. lxv. dierū ⁊ sex horarum: prima pars cōclusionis est declarata in alia cōclusiōe: ⁊ secunda probatur: si annus incipit sole existēte in oriente in principio arietis facta reuolutione trecentis. lxv. vicibus in trecentis. lxv. diebus princi-

pium arietis erit in eodem puncto orientis, in quo fuit in principio: neq adhuc erit completus annus: quia deficient sex hore in quibus sol habebit adhuc ambulare quatuordecim minuta: et .xlviij. secunda: et tunc erit completus cursus solis et annus: et erit reuersus sol ad primū punctum arietis non in oriēte sed in angulo medij celi. Et ita consequenter dicatur de alijs angulis celi ꝙ sol incipit cursum suū in vno et finit in alio angulo subsequente pertranseundo quatuordecim minuta: et quadragintaseptē secunda in sex horis qui est numer⁹ illoꝝ minutoꝝ ꝛ secūdoꝝ ab vno angulo ad altum. ¶ Ex predictis sequitur primo ꝙ annus non potest esse trecenti sexagintasex dies: quia aliter non esset ordo annorum ꝑm ordinem dierum septimane: sed si vnus annus inciperet die dominico: alter immediate sequēs inciperet die martis: et alter die iouis: et eodē fundamento non possunt esse dies trecenti sexagintasex in anno: quia tunc si inciperet annus die dominico alter immediate sequens inciperet die mercurij: et alter die sabbati: quod non est dicendum: et ita arguatur de quolibet maiori numero. ¶ Secundo sequitur ꝙ propter istas sex horas variarentur solēnitates et calende principia et fines annorum: nisi quis ingeniose et contra naturam in calēdario preuenerit: ita ꝙ solēnitates que sunt in principio estatis: aliquādo erunt in principio hyemis: et que sunt in principio veris: aliquādo erunt in principio autūni: quia causa sex horaꝝ in quibuslibet quatuor annis ponit in antea vnum diem: ꝛ in cētum annis viginti quinq dies et etiā in mille annis ducētos quinquaginta dies: et sic vltra procedendo indubie variarentur circulariter principia et fines annorum calende ꝛ solēnitates: nisi artificialiter remedium apponerentur: vt autem predicta sint firma retinetur in calendario ex quibuslibet quatuor annis: vnus dies qui vocatur bisextus: quare ꝛc.

¶ Mundus est vnus compositus ex pluribus cōtrarijs: habens virtutem motiuam intrinsecā: plenus spiritibus. Capitulum .xxix.

VLtimo de mundi rectoribus ꝛ motoribus est dicendū ponendo quattuor ꝯclusiones: quaꝝ prima est ista: mundus est vnus ꝛ nō plures. ꝓbatur. Si essent plures mūdi: aut igitur per ꝯtinentiam vel per cōtactum indiuisibilem: non primū: qꝛ si daretur mundus qui orbiculariter cōtineret istū: per idem daretur alius mūdus orbiculariter ꝯtinens istum aliū signatum: ꝛ sic in infinitū: qđ non est dicendū: qꝛ tūc in mouentibus ꝛ motis esset ꝓcedere in infinitū: qđ est reprobatū .vij. phisicoꝝ. non etiā datur alius mundus per contactū indiuisibilem: qꝛ per idem ille haberet alium ꝯtangentē ipsum: ꝛ sic in infinitū. cum non sit maior ratio de vno ꝙ̄ de alio. sed iterū hoc est falsum: qꝛ extra mundū daretur vacuū infinitū: quod est reprobatum .iiij. phisicoꝝ. Deus tamen omnipotēs et infinitus posset contra inclinationem nature facere vacuū: ꝛ infinitos mundos se indiuisibiliter ꝯtingētes. ¶ Ex ista ꝯclusione cum sua ꝓbatione sequitur ꝙ est deuenire ad primū motorem q̄ est vnus ꝛ nō plures. prima pars patet. qꝛ omne qđ mouetur ab alio mouetur. ꝛ nō contingit ꝓcedere in infinitū in mouentibus ꝛ motis. igitur aliquis est primus motor. Secunda pars etiam sequitur: qꝛ ex quo mūdus est tm̄ vnus: ꝛ primū mobile est tm̄ vnū. igitur primus motor est tm̄ vnus. ¶ Scđa ꝯclusio. mūdus est cōpositus ex rebus ꝯtrarijs ꝛ sibi inuicem oppositis. ꝓꝫ: qꝛ non est aliqua res in mundo que non habeat suū oppositum sicut album nigrū/amarū/dulce/pax/guerra/ vnde ꝛ in circulo videmus vnū punctū oppositū alteri: ꝛ vnam partē oppositaꝫ alteri: ita ꝙ quādo vna pars mouetur ad vnam differentiā positionuꝫ: alia mouetur in contrarium: īmo ꝛ in celo secūdum dicta sapientū est oppositio et inimicitia dicētiū ꝙ mars ꝛ iupiter sunt oppositi: et venus inimicatur alteri: qꝛ mars significat guerram: ꝛ iupiter pacem. similiter sol opponitur saturno/ ꝛ venus mercurio. Nec est incōueniens primū motorem qui est deus cum alio habere oppositionem: qꝛ ex quo. primus motor mouet et nō mouetur: ꝛ materia prima mouetur et nō mouet opꝫ primū motorē ꝛ primā materiā inuicem opponi: ex quo mouere ꝛ non mouere: mouere et nō moueri opponūtur. ¶ Ex ista ꝯclusione sequitur ꝙ mundus est originaliter ꝛ cōpleriue cōpositus ex numero pari: qꝛ omnis ꝯtrarietas ꝛ oppositio est inter duo: ꝓpterea elementa sunt quatuor: ex quibus cōponitur mundus: ꝛ sphere celestes sunt octo. Et signa zodiaci sunt duodecim: et figure primi mobilis .xlviij. et poli duo partes mundi .iiij. et epicicli sex: et ꝯsequenter possumus dicere ꝙ stelle animalia plante et minere sunt in numero pari: quia si reperitur aliquod istoꝝ cum vna conditione reperitur habens ꝯditionem oppositam: vt si inuenitur animal habens collum longum etiam inuenitur animal habens collū curtum. Et si inuenitur sphera maxima que sit concaua: scꝫ sphera stellatuꝫ fixarum etiam inueniatur sphera minima nō concaua: scilicet elementuꝫ terre. ¶ Ubi aduertendum terrā esse tante paruitatis ꝙ non est sensibilis respectu magnitudinis celi: sol enim vt dicunt sapientes est centies septuagesies septies ꝛ quarta cuꝫ octaua maior terra: ꝛ alique stellarum fixarum sunt nonagies maiores terra: alique vero sunt septuagintatrib⁹ vicibus maiores terra: et alique .liiij. vicibus: et alique trigintasex vicibus: et vt testatur Alphraganus .xx. cap. libri sui: minima stella que videtur in sphera stellarum fixarum est decē ꝛ octo vicib⁹ maior terra. ¶ Tertia conclusio. Mundus habet virtutem motiuam intrinsecam incorpoream ꝛ inextensam. prima pars declaratur: vnūquodq elementorū est minoris perfectionis ꝙ̄ celū: sed quodlibet elementorum habet motiuam virtutem intra se: ꝛ non extra se: igitur celum habet motiuam virtutem intra se: ꝛ nō extra se: sed illa eadem est virtus motiua mundi: igitur mundus habet virtutem motiuam intrinsecam. prima pars antecedētis est manifesta: ꝙ vnūquodq elementoꝝ essentialiter a celo. minor vero declaratur: quia elementa leuia mouentur sursum propter leuitatē quam habēt in se: ꝛ grauia mouentur deorsuꝫ ꝓpter grauitatē quā habēt in se: sicut ignis calefacit per caliditatē intrinsecam sibi: ꝛ aqua frigefacit per frigiditatem intrinsecam sibi: et aer humefacit per humiditatē intrinsecam sibi: ꝛ terra desiccat per siccitatem intrinsecā sibi. ¶ Secunda pars conclusionis declaratur: scilꝫ ꝙ virtus motiua mundi est incorporea ꝛ inextensa Nam in mundo nihil reperitur sine suo opposito sed aliquid mouetur per virtutem corpoream ꝛ extensam: vt quodlibet elementorū: ergo aliquid mouetur per virtutem incorpoream ꝛ inextensam: scilꝫ celi propter suam nobilitateꝫ: sed virtus motiua celi est virtus motiua mundi: igitur ꝛc. ¶ Ex ista cōclusione cum sua probatione sequitur ꝙ primus motor non mouetur per se vel per accidens: nec est intrinsecus mundo per informationē vel per inherētiam: sed per solam presentiā ꝛ indistantiā. probatur. Aliquid mouetur per se ꝛ per accidens: vt homo ambulans in naui mota: igitur aliquid nec per se nec per accidēs mouetur: scilicet primus motor propter suam maximā nobilitatem. Item aliqua forma inheret ꝛ informat: vt forma mieti vel elementi: ergo aliqua nec informat: nec inheret: sed solum presentialiter adest: vt forma celi: et consequenter mundi qui dicitur primus motor. ¶ Quarta cōclusio. Mūdus est plenus spiritibus a corporibus absolutis: probatur: aliqua in mundo generantur et corrumpuntur habentia formam et materiā grossam non

potentem pertransire dura: que sunt ita tardi motus ꝙ in longissimis temporibus non possent ire ab uno capite mundi vsqꝫ ad aliud: nec possent transfigurari in aliam figuram: aut recipere omnem figuram quam volunt: nec possunt inuisibiliter ambulare: nec habent scientiam: aut si habent illa est modica: sic ꝙ non cognoscunt tempora ⁊ futura contingentia: neqꝫ habent ordinem in situ: sed habitant modo equaliter in plano: modo inequaliter in plano ⁊ in monte: sed quelibet res mundi propter maiorem operationem ⁊ cognoscibilitatē habet suum oppositum: vt dictum est: igitur in mundo sunt alia ingenerabilia ⁊ incorruptibilia non habentia formam vel materiam aut figuram potentia ratione sue subtilitatis pertrāsire corpus durum: sicut est mons vel ferrum: ⁊ transfigurari recipiendo omnē figuram: et tante velocitatis ꝙ subito possunt pertransire totam longitudinem mundi: et sunt inuisibilia habentia omnem scientiam ⁊ omnem cognitionem temporis ⁊ futurorū contingentiū: ac etiam ordinem essentialem inuicem prioritatis ⁊ posterioritatis. isti autem dicuntur spiritus aut intelligentie: quarum vna est altera perfectior essentialiter. Et quia totus mundus nobilior est: si a multis ⁊ variatis habitatoribus totus inhabitetur: ideo rationabile est aliquos ex istis spiritibus habitare spheram terre: et aliquos spheram aque: ⁊ aliquos spheram aeris: et aliquos spheram ignis: et aliquos spheram lune. et sic consequenter vsqꝫ ad spheram signorum. Et sm ꝙ vna sphera est altera perfectior: ita spiritus vnius erunt spiritibus alterius sphere nobiliores: immo spiritus spherarum elementorū dicuntur absolute spiritus: sed spiritus spherarum celestium dicuntur intelligentie: propter suam nobilitatem ⁊ modum mirabilem intelligendi. ¶ Ex ista conclusione ⁊ sua probatione sequitur ꝙ spiritus habitantes in sphera saturni sunt de natura saturni: ⁊ habitantes in sphera iouis vel martis sunt de natura illius: et sic de omnibus. Ideo aliqui sapiētes volentes facere operationē guerre/odij vel prelij conuocabant spiritus martis: sm ꝙ est positum ⁊ scriptum per eos: ponunt enim maximum prelium cum interfectione gentis peditum ⁊ equitum inter quos erant spiritus parui in modum puerorum euntes ⁊ volantes in auxilium partis victricis: et mars stabat superius in vna rota veluti dominus: que rota a duobus spiritibus lateraliter sustinebatur: in qua sedēs ipse mars prelium delectabiliter inspiciebat: et quando volebant facere operationem contrariā isti sicut pacis ⁊ concordie conuocabant spiritus iouis. Volentes autem facere operationem amoris et luxurie conuocabant spiritus veneris: et sic de aliis sm operationem quam facere volebant. ¶ Notandum ꝙ intelligentie sunt proprie virtutes motrices orbium nunqꝫ mutātes locum vel situm: spiritus autem proprie sunt virtutes mobiles ad omnem differentiam positionis tam cum assumpto corpore: qui quidem spiritus sunt ministri intelligentiarum in toto mundo in celo ⁊ in terra ad omnem operationē faciendam: vt ostendatur potentia altissimi qui celum fecit ⁊ terram. Nec indignetur anim⁹ legentis: si huius libelli cōclusionaliter dicta non sunt demōstratiue: et rationibus naturalibus roborata: quia non solum ad vtilitatem speculatiuorum: sed etiam aliorū hec narranda et scribenda decreui in nomine illi⁹ qui in trinitate perfecta viuit ⁊ regnat per eterna seculorum secula. Amen.

¶ Explicit liber de compositione mundi.

Incipit tabula huius libri.

duodecim spheras. Caput.xvj.

¶Motus signorum zodiaci fit ab oriente in occidens: ceterorum vero opposito fit modo: quorum motus non retardant motuz octaue sphere: ⁊ ad omnium spherarum motus aer ⁊ ignis mouetur ab oriēte in occidens. Caput.xvij.

¶Sub septentrione terra est aquis discooperta: que plana in aliqua parte reperitur: que habitabilis habet esse per mixtionem aquarum supra ⁊ infra spham que aque a mediterraneo mari ortum habēt ⁊ recursum. Caput.xviij.

¶Mare mediterraneum transit per longitudinem terre: quod mare ab occidente in oriens est incipiēs ab oceano Et aque tam montium ꝙ planicierum a magno vel mediterraneo sunt mari: ⁊ ideo terra cooperta aquis est impossibile habitari. Caput.xix.

¶Terra habitabilis congrue est diuisa in septem climata: que diuisa sunt in oriente in occidens per longitudinem habētia initium ⁊ numerationem ab equatore ad septentrionem: quorum maius hic dicitur aliis qd immediatius est equatori. Caput.xx.

¶Inductio forme in materia essentialiter depēdet a virtute celi sine qua impossibilis est elementorum mixtio. Et quodlibet ex illis genitum a tali virtute dirigitur: ac etiam terre dispositio bona vel mala fit ratione illius directiui. Caput.xxj.

¶Necesse est aliquam mineram alicuius esse coloris ⁊ aliquam diuersorum: quia in diuersis fiunt locis. Plante quoqꝫ nedum substantialiter: verumetiam accidentaliter est opus distingui: in fructibus talium: si qua saporum: aut colorꝫ est diuersitas huius reicelli causa est. Ca.xxij.

¶Specifica animalium distinctio a specifica partium celi distinctione oritur. Et animalis partium diuersitas ex diuersitate partium signorum celi: colorꝫ in animalibus est per conninctionem planetarum: licet diuersitas partium in animalibus fit ex diuersitate partium celi. Capitulum.xxiij.

¶Caliditas solis causa est exhalationis leuis calide ⁊ sicce in ventre terre. Et calida et sicca exhalatio existens in ventre terre est causa materialis terremotuum: et eadem est causa ventorum atqꝫ tonitruum. Caput.xxiiij.

¶Necessario aer diuiditur in tres regiones: in infima ros: pruina et nix liquida generantur. In media vero pluuia / nix et grando: impressiones tamen aquee non ex elementis principaliter: sed ex virtute celi sunt. Caput.xxv.

¶Motus celi est localis sine sono: quod celum est quantum sine augmento ⁊ diminutione: habens lucidatatem sine colore proprie dicto: cuius stelle oēs sphericе sunt. Caput.xxvj.

¶Horarum numerus ⁊ temporis est numeraliter a planetis: licet horarum dici numerus sit per ascensum ⁊ descensum signorū. Et dies non est adequate.xxiiij horarum: et ordo dierum non est sm ordinem planetarum: licet habitantibus sub equinoctiali menses sint semper equales: non tamen habitantibus aliis. Caput.xxvij.

¶Necessario sol facit annos bisextificatos terminans annū in die perfecto cum sex horis plus: quia sol dat nobis annum trecentorum sexaginta quinqꝫ dierum completorum cum sex horis. Caput.xxviij.

¶Mundus est vnus compositus ex pluribus contrariis: habens virtutem motiuam intrinsecam: plenus spiritibus. Caput.xxix.

¶Finis tabule.

Baptiste Bēmati Cesenatis ad lectorem Epigramma.

¶Ingenio quicunqꝫ vales: abstrusaqꝫ queris
Noscere: diuinum hoc perlege semper opus.
Preclarum Veneti ingenium mirabere Pauli:
Augustine aluit quem tua secta pater.
Hinc tibi forma manet que mundi: doctus abibis:
Ut petat occiduas sol quoqꝫ raptus aquas.
Hinc poteris Jonas: et sphere discere circos:
Omnia dictabit que ratione tibi.
Paucis accipies quod multis non daret alter:
Clara tamen paruus multa libellus habet.

Jacobus baptista Aloyrianus Rauennas Alberto pio carpensi principi Salutem. P.D.

Eges hanc Alberte pŕnceps clarissime opis huius miram breuitatē: que nisi opinione fallor: cum reliqua lectione quam tibi cognoscendam proposui facit equilibrium. Estqꝫ id ex eadem Veneti pauli officina tibi opus depromptum: verū maiore industria elaboratū maioreqꝫ eruditiōe. Enimuero omniuz hic celestium signorum: segmentorūqꝫ omnium figuratio et quasi Typus quidam perspicitur: hic ortus ⁊ occasus syderum ac celi conuersiones / cum ipsa ventorum imbrium ceterarūqꝫ tempestatuz ratione: et vt in arctum omnia conijciam: hic totum nature opificium contemplari est: sed tua industria que in re literaria supra ꝙ dici possit eminet: multo melius hec per ocium pensitabit. Uale.

¶Hic finem accipit aureum opus de compositione mundi: a Paulo veneto omnium hominum doctorꝫ sui temporis facile principe conditum: nuperrime summa diligentia castigatū: Lugduniqꝫ impressum in edibus honesti viri Antony du Ry c-lcographi admodum diligentis Anno a redemptione humana. Millesimo quingentesimo vigesimoquinto. Die decimaseptima mensis Nouembris.

Regestum.

A/B/C/D. Omnes sunt duerni preter D qui est ternio.

SANCTA
SALVE
FACIES
Simon Vincentius.